

KÜLMISSZIÓ.

Evangélikus hittérítési folyóirat.

Megjelenik minden negyedévben egyszer.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihiz a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendőik.

Előfizetési ár egész évre 1 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

Megemlékeznek és megtérnek az Urhoz a földnek minden határai; és imádkoznak Te előtted a Pogányoknak minden nemzetségei; mert az Uré a birodalom, és uralkodik a Pogányokon! 22. zsoltár, 28—29 vers.

Felhívás

a lipcsei misszió magyarországi barátaihoz.

Azon missziói körut alkalmával, melyet *Schwartz* misszióigazgatóval egyidejűleg 1895. őszén Magyarország számos gyülekezetében tettem, sok ágost. hitv. evang. lelkésszel és egyháztaggal volt alkalmam megismerkedni. Ezen kedves ismerőseim nemcsak hogy megtartották barátságukat a lipcsei misszió iránt, hanem nagyrészt új barátokat is szereztek misszióknak, úgy hogy Magyarországon is évről évre szaporodik azok száma, kikre a lipcsei misszió, mely óriási arányokban növekedő munkáját kizárólag a lutheri egyháztagok hithűségére építi, nehéz viszonyok között is biztosan számíthat. Ezen tapasztaláson nyugvó meggyőződés bátorít a jelen *felhívás* közlésére.

A keletindiai tamul nép közötti misszióknak nehéz helyzetbe jutott. Ezen nehéz helyzetet egy különben örvendetes esemény idézte elő. Az úgynevezett «*páriamozgalom*» következtében ugyanis számos pogány falu kapui megnyitak a kereszténység befogadására s néhány év alatt több ezer hindu tért át a keresztény hitre. Így a 4 utolsó esztendőben misszióknak is 3198 pogányt keresztelt meg,

ugy hogy keletindiai munkamezőnk lélekszáma 17.817-re szaporodott. Ennek folytán természetesen a missziói *költségek* is tetemesen emelkedtek. Az áttérések folytán kicsivé vált kápolnáinkat meg kell nagyobbítanunk, új imaházak és iskolák építése el nem ódázható, új tanítók és evangelisták alkalmazása és díjazása mulhatlanúl szükséges, minek következtében az indiai misszió évi költségei mintegy 30.000 frttal emelkednek.

Különösen Madrasz és vidéke, hol magam is 10 évig működtem, idézte elő első sorban ezen helyzetet, amennyiben ott az utolsó 4—5 év alatt, 22 faluban több mint 2000 pogány vette fel a szent keresztséget. Az ezek részére már eddig is emelt iskolák és imaházak rendkívül kimerítették missziói pénztárunkat; azonkívül az utolsó években dühöngött szárazság és éhínség, pestis és kolerajárvány következtében sok keresztény páriát anyagilag is kénytelenek voltunk segélyezni.

Ez a páriamozgalom még egyre tart, ugy hogy pld. 1898. december végen ismét 305 katechuménus állt hittérítőink gondozása alatt, mi újabb költséget okoz, mivel ha valamely faluban néhány lélek áttér, ott azonnal tanítót kell alkalmaznunk, ha nem akarjuk, hogy a csirázásnak indúlt mag idővel ismét elsorvadjon. Ennek dacára utasítottuk a hittérítőket, hogy minden többkiadás-tól szigorúan tartózkodjanak, mivel már tavalyi zárszámadásunk is 13.000 márka hiánnyal zárult. Ezen rendelet azonban igen elszomorította a testvéreket, amennyiben sok évi fáradságos munka után Isten akarata szerint most kedvező alkalom nyílt sok pogányt megnyerni Jézusnak, mely alkalmat ha elszalasztják, talán ujra évekig várhatnak ily nagy aratásra; miért is kérve kérték a missziói kolégiumot, hogy tekintve a mozgalom rendkívüliségét engedélyezzen annak kihasználására rendkívüli eszközöket. Azonkívül madrazi kedves utódom, Kabisz testvér, kinek buzgó működéséhez fűződik leginkább ez a mozgalom, ismételten is felkért, hogy szólítsam fel barátaimat és ismerőseimet, segélyezzék őt *külön adományokkal* is nehéz de áldásos működésében, hogy az 1882-ben Rajapuramban, Madrasz egy külvárosában általam épített, de most már szintén szükké vált templomot kibővíthesse, az ujonnan alakúlt falusi községekben kápolnákat emelhessen s a pogány földesuraiktól üldözött szegény keresztény páriákat szükség esetén anyagilag is segélyezhesse.

Mindezeket figyelembe véve, ezidei missziói közgyűlésünk Istenbe vetett hittel s lelkes egyhangúsággal kimondta, hogy az oly szép fejlődésnek indúlt missziói munkát a rendelkezésre álló anyagi eszközök csekélysége miatt nem szabad korlátozni s felhatalmazta a hittérítőket a további lankadatlan munkára, egyben azonban apellált misszióink összes barátainak hitére és szeretetére, azon biztos reményben, hogy ezen Istennek kedves elhatározásunkban, áldozatkészségök fokozásával támogatni fognak.

A közgyűlés ezen határozata úgy a hittérítőkre, mint a lipcsei misszióink az egész földkerekségen lakó barátaira a legjobb hatást gyakorolta s így remélhető, hogy az egyre nagyobbodó szent munka folytatásához és fejlesztéséhez szükséges eszközöket is meg fogjuk kapni Isten kegyelméből.

Azért hittestvéri szeretettel kérem misszióink magyarországi barátait is, segítsenek rajtunk nehéz helyzetünkben. Örömmel tapasztaljuk, hogy a magyarországi testvérektől érkező missziói adományok évről évre szaporodnak, miből arra következtetünk, hogy a missziószeretet ott is egyre terjed, ott is egyre hódít. De mint mindenütt, úgy a magyarországi ágost. hitv. evang. egyházban is sokat lehetne még tenni a Krisztus utolsó parancsán nyugvó misszió érdekében. Ha mindegyik gyülekezet csak egy kis adománnyal segítené misszióinkat, mennyire könnyitene az súlyos helyzetünkön. Az adományok vagy Schwartz misszióigazgatóhoz (Leipzig, Carolinenstrasse 19), vagy ha külön Madrasz és vidéke részére adatnak, egyenesen hozzám (Leipzig, Arndtstrasse 22) küldendők; de a «*Külmisszió*» szerkesztője is szívesen fogadja és továbbítja a kegyes adományokat.

Testvérek! Támogassátok misszióinkat, hogy mennél több szegény pogányt, ki még nem tud Istenről, nem ismeri a Megváltót s kit nem vigasztal a remény a halál órájában, megnyerhessünk Isten országának. Jézus így kívánja s az ő kívánsága hiveire nézve *szent kötelesség!*

Lipcse.

Handmann Richárd,

misszióesperes.

Az angol egyházi misszióegyesület (Church Missionary Society) 100 éves jubileuma.

I.

Folyó évi április 10-étől 15-éig ünnepelte a világ legnagyobb protestáns misszióegyesülete, az angol *Church Missionary Society*, melyet ezen cikkben rövidség okáért C. M. S. betűkkel jelölünk, százéves jubileumát. Tekintve azon vezérlő szerepet, melyet az angol protestantizmus a hittérítés terén elfoglal, olvasóink bizonyára örömmel fogadják ezen egyesület százéves áldásdús tevékenységének s az áprilisi egy egész hétre terjedő jubileumi ünnepélynek behatóbb ismertetését.

Az angol egyház a múlt század elején szomorú állapotban volt: a vallási közöny csaknem kioltotta életét, úgy hogy egy kegyes lelkész nem fogadta el a neki felajánlott primási méltóságot, mivel nézete szerint „már késő volt az egyházat a végpusztulástól megmenteni.“ Körülbelől úgy nézett ki akkor az angol egyház, mint jelenleg hazai ágost. hitv. evang. egyházunk s miként nálunk az „Alliance“-és más hóbortok barátai, úgy ott is az egyház történelmi fejlődésének és hitelveinek figyelembe vétele nélkül akarták egyes, bár másrészt jeles és komoly férfiak, a haldokló egyházat új életre kelteni. Ilyenek voltak pld. *Wesley* és *Whitefield*, kiknek lelkesítő prédikációjára sokan felébredtek a közöny álmából, — de akik utóbb magok is tévutakra tévedve, a methodizmus megalapításával másokat is a szektaság örvényébe rántottak.

De meg volt ennek másrészt az a jó következménye is, hogy a jobb lelkek magában az anglikán egyházban is megalkották az u. n. *evangelikalizmust*, vagyis azt az irányt, mely a racionalizmusszal szakítva, ismét az Evangéliomhoz tért s ezen üdítő forrás élő vizével a múlt század végén új életre ébresztette magát a hivatalos anglikán egyházat is. Ezen irány hívei eleinte sok bántalmazást és megvetést voltak kénytelenek eltűrni. Tagjait „kegyes papoknak“ csúfolták. Egy püspök „gazembereknek s kétes erkölcsű férfiakkal“ nevezte őket s gyülekezetek is akadtak, a melyek tiltakoztak ellene, hogy ilyen „kegyes“ papot küldjenek nekik lelkészül. Így a külvilágtól megvetve, ezen üldözött rokongondolkozásu lelkészek magok közt tömörültek s Londonban „*Electic Society*“ címen lelkészi értekezletet*) alkottak, melynek tagjai között ott látjuk *Venn* Jánost, *Newton* Jánost, *Cecil* Rikárdot, *Scott* Tamást, *Woold* Baziliuszt s a kültagok között *Simeon* Károly cambridgei lelkészt.

*) Ideje volna, ha az *egyházi hitvallás barátai* nálunk is lelkészi értekezletté tömörülnének. A hivatalos egyházban ma a liberális, vagy mint az egyházi hitvallás egy jeles védője találón jellemzi, a „semmiféle“ theológia uralkodik s működése legfeljebb paragrafusgyártásban nyilvánul. Az egyházi hitvallás barátainak, a hivatalos egyházon belől, de függetlenül, buzgó bel- és külmisziói munkára kellene tömörülniök.

Az élő kereszténység biztos ismérve, hogy az ébredő hittel rögtön felébred a missziói vágy is és megkezdődik a missziói munka. Így Angliában az a nagy szellemi küzdelem, a mely a mult század végén az ébredező hit különféle nyilvánulása következtében az egyes pártok között keletkezett, szintén misszióegyletek alapításához vezetett. 1792-ben az Angliában már régóta polgárjogot nyert tevékeny *baptisták* alapítottak *Carey* Vilmos, híres baptista predikátor és foltozó cipész buzdítására misszióegyletet; 1795-ben pedig megalakult a felekezeti közötti „*Londoni misszióegyesület*“, melyben kegyes independensek, methodisták s az anglikán egyház több tekintélyes tagja is kezdet fogtak a kereszténység terjesztése érdekében.

Mi sem természetesebb tehát, mint hogy az evangélikalizmusz hívei sem maradtak tétlenek, hanem azon meggyőződés alapján, hogy a misszió csak *egyházi* tevékenység lehet s hogy a pogányok között alapított gyülekezeteknek valamely már létező egyházttesthez kell csatlakozniok, az említett interkonfesszionális londoni misszióegylettel szemben, egy „*egyházi*“ misszió-egylet alapítására törekedtek. De nem akartak a püspöki tekintélyt s az istentiszteleti külső formaságot túlságosan hangoztató u. n. *rituális* irányhoz sem csatlakozni, hanem azon elv alapján, hogy az Evangéliom hitvallásszerű hirdetésétől (persze az angol hitvallást értették!) függ az egyház és a misszió jövője, a püspöki szervezet elismerése mellett az *evangélikus* irányt akarták szolgálni a misszióban.

Hogy Isten láthatólag ezen irány mellett volt, kitünik abból, hogy az Electic Societyvel egyidőben Londonnak *Clapham* nevű elővárosában kegyes és nagytekintélyű világi férfiakból is alakult egy vallásos szövetség, mely hasonló célokat tűzött maga elé. *Venn* János gyülekezetében *Claphamban* lakott a rabszolgakereskedés ellen oly kitartással és győzelmesen küzdő világhírű *Wilberforce* Vilmos. Ő maga is hívő keresztény lévén, maga köré gyűjtötte hasongondolkozású barátait s ezen baráti kört lakhelyök után „*Clapham szektának*“ csúfolták a hitetlenek. Ezen „szektához“ tartoztak: *Thornton* Henrik minden jótékony ügy lelkes pártfogója, *Macaulay* Zakárias a híres történetíró atyja, lord *Teignmouth* a nagy britt bibliatársaság első igazgatója és mások, kik mindannyian az angol gyarmatok benszülött lakosságának kulturális, erkölcsi és vallási emelésére törekedtek.

Természetes, hogy az „Electic Society“ tagjai érintkezést kerestek a „Clapham szekta“ tagjaival, ami a claphami lelkész *Venn* János közvetítésével sikerült is nekik s midőn ezen befolyásos és nagytekintélyű férfiak támogatásáról biztosak voltak, 1799. február 18-án tartott közös összejövetelükön elhatározták, hogy misszió-egyesületet alkotnak s évégett egy nyilvános alakuló gyűlést fognak összehívni.

Ezen alakuló gyűlést 1799. *április 12-én* csakugyan meg is tartották a *Castle et Falcon*-féle vendéglőben s bár mindössze 16 lelkész és 9 világi vett részt rajta, kik csaknem kivétel nélkül az Electic Society

és a Clapham szekta tagjai voltak, ezen részvétlenség vissza nem riasztotta őket, hanem Isten nevében megalapították a tervezett misszióegyesületet, megválasztották a 7 világi tagból álló elnökséget (Governors) s tudomásvétel végett a canterbury-i érseknek is bejelentették az egyesület megalapítását. De a primás egy évig váratott a feleletre s akkor érkezett válasza is igen hideg volt! Ugy ő, mint püspöktársai gyanus szemmel nézték a missziói mozgalmat, mivel minden új missziói egyesület alapításánál új szekta keletkezésétől féltek. Csak évtizedekig tartó küzdelem és lelkiösméretes munka után sikerült a C. M. S.-nek a püspökök és a befolyásuk alatt álló alsó papság és társadalom bizalmát megnyerni. Az első két püspök 1815-ben, a canterbury-i érsek pedig hosszas tárgyalások s az alapszabályok megváltoztatása után még csak 1841-ben lépett az egyesület tagjai közé. A püspökök ezen idegenkedése következtében az évi bevétel kezdetben alig érte el a 3000 font sterlinget; de amily mértékben nőtt a püspökök jóindulata az egy-
llettel szemben, azon mértékben emelkedett az évi bevétel is.

Nagyban emelte az egyesület népszerűségét és tekintélyét azon győzelmes küzdelem, melyet az angol *keletindiai kereskedelmi társaság* (Engl. Ostindische Kompagnie) ellen indított. Ezen társaság ugyanis India gazdag kincseinek kizsákmányolására törekedvén, nem engedte meg a hittérítőknek, hogy Indiában letelepedjenek, mivel attól félt, hogy a misszionáriusok jelenlétében nem folytathatja az eddigi szemérmertlenséggel keresztényellenes és erkölcstelen üzemeit. 1813-ban lejárt ezen társaság szabaddalma s a szerződés megújítása alkalmával a C. M. S. *Wilberforce* vezetése alatt heves támadást intézett ellene, azt követelve, hogy az úgynevezett „*kegyes klauzulákat*“, vagyis az anglikán egyház méltóbb képviseltetésének jogát s a missziói tevékenység szabadságának biztosítását vegyék fel az új szerződésbe. A kereskedelmi társaság persze ellene volt ezen követelményeknek, de a C. M. S. a keresztény lakossághoz apellált, mire százanként érkeztek a kérvények Londonba. Lelkes hit-szónokok utazták be az egész országot, kik mindenfelé népgyűléseket tartottak s prédikációikkal fokozták a hivek vallásos öntudatát. Ez, valamint egy Londonban tartott s az egész országra kiterjedő népgyűlés úgy szintén a C. M. S. évi közgyűlésének hangulata oly hatást idézett elő, hogy a kereskedelmi társaság, ha a szerződés megújítását egyáltalán akarta, 1813. július 21-én kénytelen volt a „*kegyes klauzulákat*“ elfogadni. Ezzel megnyitlak az angol befolyás alatt álló India zárt kapui a kereszténységnek, de lelkes fellépése s diadalmas küzdelme következtében a C. M. S. népszerűsége is annyira emelkedett, hogy évi bevétele 1814-ben már 10.699, 1815-ben pedig 15.655 font sterling, vagyis körülbelől 180.000 forint volt.

Bár az egyesület már 1799-ben alakult, azért még több év mult el, míg az első hittérítőt kiküldhette a pogányok közé. Mert hiába hívták fel ismételten is az angol ifjuságot, hogy lépjen a missziói pályára: szavuk kiáltó szó volt a pusztában. Ekkor *Jänicke* berlini lelkészhez

fordultak, kinek ott misszióintézete volt s ki 1802-ben csakugyan elküldte *Renner* és *Hartwig* missziói növendékeket Londonba. Az évek folyamán aztán összesen 22 növendék lépett a *berlini* képezdéből a C. M. S. szolgálatába, 1816 óta pedig a *bázei* misszióintézet is összesen 88 hittérítőt bocsátott az egyesület rendelkezésére, úgy hogy 110 német hittérítő működött az angol egyház missziómezején, köztök oly híres férfiak, mint *Rhenius* a lelkes tamul hittérítő, *Pfander* az izlam bátor támadója, *Krapf* és *Rebmann* az Evangéliom uttörői Keletafrikában és *Gobat* a nagytekintélyű jeruzsálemi püspök. De a C. M. S. nem nyugodott, míg a német hittérítők mellé angolok is nem csatlakoztak. 1807-ben lépett az első angol ifju a missziói munkába, 1815-ben pedig az első angol lelkész is felajánlotta szolgálatát a misszióknak. 1825-ben *Islingtonban* nagy missziói szemináriumot nyitottak, melyben évről évre emelkedik a missziói növendékek száma s 100 éves fennállása alatt a jubileumig összesen 1997 hittérítőt küldött ki a C. M. S. „minden népek“ közé.

Mihelyt a két első német missziói növendék Londonba érkezett, rögtön felmerült a kérdés, hogy hová küldjük őket. De nem kellett sokáig tanácskozniok, mivel Isten maga jelölte meg számukra a helyet. A már említett *Wilberforce* és *Thornton* ugyanis 1791-ben megalapították az u. n. „*Sierra Leona kereskedelmi társaságot*“ (*Sierra Leone-Kompagnie*) és pedig nem annyira az anyagi haszon miatt mint inkább azért, hogy törvényes kereskedés, európai kultúra és a kereszténység által emelőleg hassanak a benszülött vad négertörzsekre.

Igy természetes, hogy **Sierra Leona** s általában a *nyugatafrikai* tengerpart lett a C. M. S. első munkatere. 1804 február 21-e volt az az emlékezetes nap, melyen a Londonban még tovább képzett 2 misszióináriust kiküldték s a szerény kezdetet Isten segítségével az évek folyamán nagy siker koronázta. Az első kísérlet ugyan nem sikerült s csak 1808-ban alapíthatták az első állomást Sierra Leonától északra a *Pongó* folyó mellett lakó *szuszu* nép között. Erre azonban nemsokára két más állomás következett, egy a *bullomnép* egy pedig ismét a *szuszu* között. Az iskolák a törzsfőnökök pártfogása alatt gyors virágzásnak indultak s az 1811-ben felállított könyvnyomdában csakhamar a szükséges könyveket is nyomatták és terjesztették *szuszu* nyelven. Ekkor azonban egy nagy vihar elpusztította a zsenge vetést. *Wilberforce* szakadatlan agitálására 1807-ben eltörölték a rabszolgakereskedést s Sierra Leonát a brit birodalomhoz csatolták. Emiatt azonban a keresetökben megkárosított rabszolgakereskedők, hogy a gyűlött angolokon bosszút álljanak, fellázították a szerecseneket jóltevőik ellen, mire azok a védtelen misszióállomásokra rohantak s azokat kirabolva felgyújtották. A hittérítők leirhatatlan szenvedések után Sierra Leona területére menekültek s ezentúl ide tették át működésöket. Itt ezalatt a felszabadított rabszolgák mindenfelől összesereglettek, de nemcsak hogy körülbelől 100 különféle nyelvet beszéltek, hanem oly erkölcstelen életmódot folytattak, hogy egy hittérítő „*Afrika szeméjtjének*“ nevezte őket. Mindez nagyon

megnehezítette a testvérek munkáját, de azért nem riadtak vissza, hanem oly szép eredményt értek el, hogy míg péld. *Johnsen* testvér első istentiszteletén csak 9 pogány vett részt *Regentben*, addig 3 év múlva már 1200 volt a vasárnapi templomlátogatók átlagos száma. A missziói munka ezen szép fejlődése mellett az egyetlen akadályt most már csak a kedvezőtlen éghajlati viszonyok képezték, melyek oly nagy halandóságot okoztak a hittérítők között, hogy 1826-ban az addig kiküldött 79 hittérítő s azok nejei közül már csak 16 állt munkában. Ezért a C. M. S. *Freetownben* 1827-ben képezdét nyitott benszülőtt missziói munkások kiképzésére, mely intézet a mai napig nagy áldással működik s eddig körülbelől 50 felszentelt benszülőtt lelkészt s egész sereg benszülőtt evangelistát és tanítót képezett ki a sierra-leonai misszió részére. Ma a sierra-leonai partvidék benszülőtt lakosai csaknem kivétel nélkül keresztények, s a C. M. S. felügyelete alatt álló nemzeti egyházat alkotnak. A 13 európai s 154 benszülőtt missziói munkás 22 állomáson 11.920 lelket gondoz, az 50 iskolát pedig 4.456 gyermek látogatja.

A régi misszió önállósításával a C. M. S. kiterjeszthette nyugot-afrikai munkatere határait s **Jorubaország** keresztényítéséhez látott. Jorubaország a Rabszolgapartok megett fekszik s régóta a rabszolga-kereskedők kedvenc „vadászterülete“ volt. A sierra-leónai felszabadított rabszolgák közül többen szintén innen származtak. Ezek közül a kereszténység felvétele után egyesek visszatértek hazájokba s onnan csakhamar követeket küldtek a hittérítőkhöz, arra kérve őket, hogy ismertessék meg Jorubaországot is Isten Igéjével. Ezen felhívásra *Townsend* testvér 1843-ban beutazta az országot s ott különösen *Sodeke* törzsfőnök oly barátságosan fogadta, hogy 1845-ben *Chrowter* Sámuel benszülőtt lelkész kíséretében *Badagry* kikötővárosban megalapította az első misszióállomást. De míg itt nem akadtak valami termékeny talajra, addig az ország belsejében fekvő *Abeokuta* városában, mely a rabszolga-kereskedők által feldúlt körülbelől 100 falu összefutott lakosságából alakult, oly kedvező fogadtatásban részesült az Evangéliom, hogy az istentiszteletet néhány év múlva már 500-an látogatták. Erre aztán az egész országot behálózták misszióállomásokkal, melyek között *Lagosz* kikötőváros, mely előbb a rabszolga-kereskedés főfészke volt, játszsa a legfontosabb szerepet. Igaz, hogy a misszió az egyes jorubatörzsek folytonos torzsalkodása alatt sokat szenvedett, sőt mikor 1867-ben az abeokutai főnökök az angol gyarmatügyi kormánylyal háborúba keveredtek, a hittérítőeknek menekülni kellett; de éppen ekkor tűnt ki, hogy milyen mély gyökeret vert már a kereszténység a nép szívében. Mert míg a hittérítők távol voltak, a benszülőtt lelkészek és tanítók gondozták a hiveket, és pedig oly lelkiösméretesen, hogy mikor a nyugalom helyreállása után ismét visszatértek, a keresztények száma nagyobb volt, mint menekülésök előtt. A misszió Jorubában a benszülöttek anyagi jólétének emelésére is nagy gondot fordít s evégett meghonosította a gyapottermelést, mi fontos kiviteli cikket képez. Ma már a jorubai misszió is

az önállósítás útján van. A 24 állomáson 17 európai s 147 benszülött munkás dolgozik, az egyháztagok száma pedig 7780. A 44 iskolába 2845 növendék jár, Lagoszban pedig egy tanító- és tanítónői képezdét tart fenn a misszió. A fehérbőrű pogányok által üzött pálinkakereskedés azonban borzasztó pusztítást visz véghez a szegény benszülöttek között.

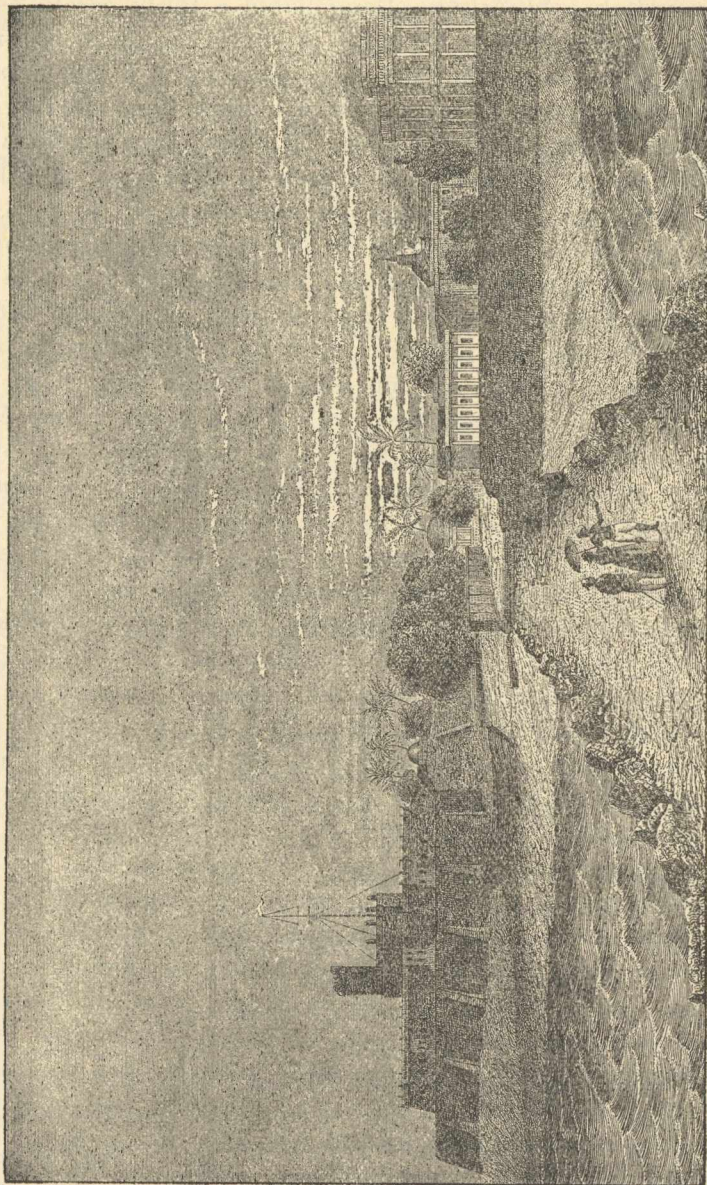
A Jorubamisszió egy újabb hajtása a **Nigermisszió**. Az angol kormány 1841, 1854 és 1857-ben expedíciókat küldött a nyugotafrikai folyóóriás a *Niger* ismeretlen partvidékének kipuhatólására, avégett, hogy az ott még mindég fennálló rabszolgakereskedésnek is megadja a kegyelemdőfést s az ott élő törzsekkel törvényes kereskedelmi viszonyba lépjen. A benszülöttekkel való érintkezés céljából a harmadik expedíció alkalmával magokkal vitték Chrowtert két más benszülött hittérítővel tolmácsul, kiket aztán egy alakítandó Nigermisszió érdekében *Onitsában* letelepítettek. Ez azért történt, mivel a C. M. S. meg akart róla győződni, vajjon a benszülött lelkészekkel lehet-e önálló missziót kezdeni? Hogy minden kellék meglegyen *Chrowter* Samut, a missziót vezető kitűnő benszülött lelkészt, 1864-ben az első néger püspökké avatták. De a Niger vidékén akkor még szomorú állapotok voltak. A benszülöttek nagyrészt még emberevők voltak s az emberáldozás is nagyon el volt köztök terjedve, a folyó mentén alapított állomásokat pedig nem kötötték össze utak, úgy hogy a hittérítők teljesen el voltak egymástól zárva. *Igbebe* állomást feldúlták s maga Chrowter is fogságba került. Könnyen érthető, hogy a benszülött hittérítők ily körülmények között nem tudtak a beléjük helyezett bizalomnak megfelelni, miért is ismét európai misszionáriusok felügyelete alá helyezték őket, sőt midőn 1891-ben Chrowter, a nemes gondolkozású benszülött püspök meghalt európai származású püspököt neveztek ki utódjául, ki mellé azonban két benszülött címzetes püspököt állítottak. Azóta a Nigermisszió is virágzásnak indult s jelenleg 10 állomáson 13 európai s 39 benszülött lelkész illetve tanító 3816 lelket gondoz a 16 iskolába pedig 744 tanuló jár. Jelenleg a folyón való könnyebb érintkezés előmozdítására hajó áll a Nigermisszió szolgálatában. A pálinka itt is nagy pusztítást okoz a benszülöttek között, de még jobban pusztítja az egészségtelen klíma a hittérítőket, úgy hogy péld. az 1893-ban kiküldött hét misszionárius közül csak egy ért állomására s két évi munka után az is sirba szállt!

A C. M. S. következő működési tere a csendes oceanban fekvő **Uj Zeland** szigetén van. Ide *Marsden* Sámuel terelte a társaság figyelmét, ki a *Sydneybe* (Ausztrália) exportált angol gonosztevők gyóntatója volt s mint ilyen gyakran érintkezett újzélandi benszülöttekkel. Azért a társaság 1810-ben megbizta, hogy két keresztény lelkületű mesteremberrel telepedjék le a szigeten s kezdje meg velök az apostoli működést. Csakhogy a sziget lakosai épen akkor gyilkolták le és ették meg egy angol hajó összes legénységét, mi oly nagy pánikot idézett elő, hogy 4 évig nem találkozott hajóskapitány ki Uj Zeland partjain ki mert volna kötni. Így embereink csak 1814-ben juthattak a szigetre,

hol karácsony estéjén az Ur angyalának ama szavai felett tartották az első prédikációt: „Ne féljete; mert imé hirdetek néktek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lészen!” Uj Zelandon a C. M. S. keresztény iparosok által akarta a térítési munkát végeztetni, azt remélve, hogy ezek a megtérteket mesterségekre szoktatva, a nép kulturális emelését is előfoglalják mozdítani. De csalódott, mert amint számok szaporodott, viseletökkel oly rossz példát adtak a benszülötteknek, hogy a társaság a huszas évek elején a kulturmunka helyett itt is a tulajdonképeni missziói munkára helyezte a fősulyt. S míg addig egyetlen pogány sem tért át a keresztény hitre, attól kezdve, különösen a két *Williams* testvér lelkes tevékenysége folytán a felső szigetet lakó *maori* nép között szép fejlődésnek indult Isten országának ügye. *Rangi* törzsfőnök volt az első, ki felvette a szent keresztiséget, 1825-ben. Öt évig nem akadt követője, úgy hogy addig a hittérítők munkája leginkább az iskolára s az írás és olvasás tanítására szorítkozott. 1831-ben azonban lefordították az Ujszövetség néhány könyvét maóri nyelvre s a kinyomatott s a nép között terjesztett szent könyvek olvasása oly hatást szült, hogy 1840-ben már 21 állomás volt, melyeken 34 hittérítő 35.000 keresztény maorit gondozott s a Szentírás egyes részei 20.000 példányban voltak elterjedve a nép között. De ezen gyors fejlődésre ép oly gyors visszahatás következett. Időközben számos európai telepedett le a szigeten, kik az összes jövedelmet s minden hatalmat magokhoz ragadva, annyira felingerelték a benszülötteket, hogy azok először 1845-ben, de különösen 1860-ban fellázadtak zsarolók ellen s borzalmas kegyetlenségek között elűzték őket a szigetről. A hittérítőket eleinte nem bántották, de utóbb a kereszténység eltorzításából egy új vallást, az ugynevezett *hauhau* vallást alapították, mire aztán a misszionáriusokat is elkergették. Ezek azonban titokban fentartották az összeköttetést azokkal, kik a forradalom alatt is hívek maradtak Krisztushoz, s életök veszélyeztetésével is felkeresték őket, hogy amit lehet azt megmentésék a veszendő nyajból. *Völkner* hittérítőt, kit egy ilyen alkalommal elfogtak, vérlázító kegyetlenséggel meggyilkolták. A lázadás csak 1870-ben szűnt meg, mikor a benszülöttek összes hadiszere elfogyott. Ekkor a hittérítők is visszatértek a szigetre, de siralmas látvány tárult eléjük: az állomások mindenütt földig le voltak rombolva s a 35.000 keresztényből alig tudtak 9000 lelket összegyűjteni. Azóta ismét békés fejlődésnek indult a misszió a szigeten. A benszülöttek belátták, hogy a hittérítők legjobb barátjaik, kik önzetlenül fáradoznak anyagi és erkölcsi jólétök előmozdításán. Ma a maóri nép között oly tökéletes gyülekezeti élet van, akár csak a régi kereszténységben; sajnos azonban, hogy a régi kereszténység árnyoldalai is mutatkoznak. S bár a forradalom után a római katolikus misszionáriusok Uj-Zelandba is betolakodtak, hogy a zavarosban halásszanak, jelenleg 12 európai hittérítő felügyelete alatt 39 benszülött lelkész és 293 benszülött evangelista és tanító, 45 állomáson ismét 17.182 evangélikus hívőt gondoz. Legújában a felső sziget

déli részén fekvő *Waikato* tartományban a *kingitok* között is megkezdte a C. M. S. a térítést s úgy látszik, hogy az Evangéliom itt is termékeny talajra talált.

A C. M. S. legnagyobb munkatere 1813-ban nyílt meg **Keletindióban** Mihelyt ugyanis a keletindiai kereskedelmi társaságot rákény-

Trankebar — a tenger felől.

szerítették a hittérítők letelepedésének engedélyezésére, a C. M. S. rögtön kiküldte munkásait, kik *Bengáliában* telepedtek le s először *Kalkutta* vidékén predikáltak a keresztről. Eleinte azonban oly siket

fülekre találtak, hogy csak elvétele vették fel egyesek a szent keresztiséget, mig nem 1837/38-ban borzasztó éhínség ütött ki Indiában, mely alkalommal a hittérítők részéről tapasztalt könyörülő szeretet oly mély hatást gyakorolt reájok, hogy vagy háromezeren betértek a keresztény egyházba. Azonkívül több árvaház is nyitott a társaság, melyekbe néhány száz árvagyermeket vettek fel, kiket aztán szintén keresztény szellemben neveltek a hittérítők. Bengáliából a többi északi és északnyugati indiai tartományba is kiküldte az angol egyházi misszióegyesület hittérítőit; ezen tartományokban azonban mind a mai napig nem ért el valami nagy sikert, mivel a büszke hinduk igen ellenséges érzülettel viseltetnek a kereszténység iránt. Észak-Indiában mindössze 19.600 hindu követője van az egyesületnek s ezek is többnyire a falusi parasztelelemhez tartoznak. Sokkal nagyobb eredményt ért el a C. M. S. Dél-Indiában, hol 1814-ben a *Madrasz* és *Tinnevelly* tartományokban lakó *tamui*, 1820-ban pedig a *Bombay* vidékén lakó *marathnép* között telepedett meg. Különösen *Tinnevellyben*, hol már a régi dán-hallei lutheránus misszionáriusok hosszú és fáradságos munkával előkészítették a talajt, a porosz származású *Rhenius* oly mozgalmat idézett elő, hogy számos falu in corpore felvette a keresztény vallást s a hívők száma évenként ezekkel emelkedett. Innen *Ceylon* szigetét is megszállta a C. M. S., hol szintén számos misszióállomást létesített. *Ceylon* őslakóit a *szinghalákat* a holland uralom alatt erőszakkal kényszerítették a keresztény hitre, úgy hogy ott akkor több százezerre rúgott a névleges keresztények száma. De amint a holland uralom századunk elején megszűnt, a benszülöttek ismét visszasülyedtek a *buddhizmuszba* s könnyen érthető, mily nehéz helyzetők volt a C. M. S. békehírnökeinek ezen nép között, mely évtizedeken át megszokta a képmutatást. Nem is mentek a hittérítők mindaddig semmire, míg le nem fordították a Bibliát szinghala nyelvre; csak azóta szaporodik szépen azok száma, kik most már igaz meggyőződésből térnek át a keresztény hitre. Jelenleg azonban újabb veszély fenyegeti a keresztény misszió győzelmét *Ceylon* szigetén. Néhány angol és amerikai utazó ugyanis, mint péld. *Olkok* ezredes és dr. *Dalys* áttért a buddhizmuszra, s ez annyira emelte a buddhisták öntudatát, hogy buddhista ellenmissziót létesítettek. Így a keresztény missziót utánozva, *Ceylon* szigetén találkozhatunk buddhista vándorszónokokkal, kik buddhista kátét s röpiratokat terjesztenek; van buddhista korál, vasárnapi iskola, laterna magica, sőt buddhista karácsony is, mikor Buddha születését ünneplik. Jelenleg 9263 követője van a társaságnak *Ceylon* szigetén. — Rendkívül fontos az a munka, melyet a C. M. S. az Indiában lakó *mohamedánusok* között fejt ki. Ezt a nehéz munkát *Pfander* testvér kezdte meg Észak-Indiában. „*Mizzan ul Haqq*“ (Az igazság mérlege) című röpirata számos muszultánt Krisztushoz vezetett, s híres vitatkozásai, melyeket 1854-ben a mohamedánus mulláhhkkal tartott *Agra* városában, az egész vidéket lázas izgalomba hozták s két mulliah nyilvános áttéréseivel végződtek. *Pandsab* és *Szindh* tartományok-

ban, hol a lakosság zöme muszulmán, nagyrészt mohamedánus missziót üz a C. M. S. és pedig oly szép eredménynyel, hogy péld. *Armitsear* állomáson 956 megkeresztelt közül 152 mohamedánus volt, a Pandsab tartományban működő 19 benszülött lelkész közül pedig 9 azelőtt az Izlam hiveihez tartozott. Jellemző, hogy a művelt mohamedánusok fogékonyabbak a kereszténység befogadására mint a köznép, mert minél tudatlanabb a mohamedánus annál nagyobb fanatizmusa és gyűlölete minden más vallás iránt. — Érdekes az a munka is, melyet a C. M. S. 1814-ben kezdett az u. n. *Tamáskeresztények* között *Travankur* és *Kotsin* vidékén Délnyugatindiában. Ez t. i. nem annyira hittérítés mint inkább hitjavítási működés volt s ezen vallásilag elkorcsosult ősrégi keresztény egyház megújítását célozta. Az ottani püspök s a lelkészek eleinte örömmel üdvözölték a C. M. S. fáradozását, amennyiben az kezébe vette a jövődő lelkészek tudományos kiképeztetését, lefordította a Szent Írást a nép anyanyelvére és számos népiskolát nyitott; de midőn 20 évi buzgó fáradság után új püspök lett a Tamáskeresztények feje, az hatalmát féltve, kiutasította az angol hittérítőket egyházából. Célját azonban nem érte el, mert több ezren követték a hittérítőket s átléptek az anglikán egyházba, sokan pedig magában az egyházban is szembe szálltak a püspöki párttal, mely protestáns iránynak körülbelől 150 lelkésze van a Tamáskeresztények között. — Midőn így a C. M. S. fontosabb indiai munkatereit ismertettem, legalább egy futólagos pillantást kell vetnünk azon eszközökre is, melyekkel az egyesület ezen óriási munkát végzi. Így a nagyszámú népiskola mellett kiváló súlyt fektet a C. M. S. a *felsőbb iskolákra*, melyek részint benszülött lelkészek, tanárok és tanítók kiképeztetésére, részint a benszülött indiai keresztények szellemi fölényének elősegítésére, részben pedig arra szolgálnak, hogy a kereszténységgel még ellenséges indulatú előkelőbb benszülöttek gyermekeit keresztény szellemben befolyásolják. De a C. M. S. a megtért benszülötteknek nem csak szellemi, hanem *anyagi* helyzetét is javítani igyekszik s azért több helyen, péld. *Basaratpur* és *Naszikban* nagy gazdasági telepeket létesített, hová leginkább azokat telepítik, kik áttérésök miatt üldözésnek voltak kitéve a pogányok részéről s elvesztették eddigi foglalkozásukat. Bevezették továbbá az u. n. *itinerancy-missziót*, mely szerint folytonosan vándorprédikátorok utazzák be az országot, kik nemcsak a pogányoknak hirdetik az Evangéliomot, hanem a mindenfelé szétszórva élő keresztény családokat is felkeresik és ellájtják a szentségekkel és Isten Igéjével. Azonkívül a *női misszió* által a férfiak által csaknem megközelíthetetlen előkelő nőkre, az *orvosi misszió* által pedig a betegek és nyomorékokra s ezek szeretetteljes gondozása által hozzátartozóikra is igyekszik hatni a társaság. Végül, hogy a hitőkben lankadni kezdő benszülött gyülekezeteket új életre keltsék, megalapították az u. n. *Associate Evangelists* intézményét. Eszerint egy csapat evangelista, — kik a római kathólikus szerzetesekhez hasonlóan együtt élnek — felkeresi a közönyössé vált gyülekezeteket s gyűléseken és

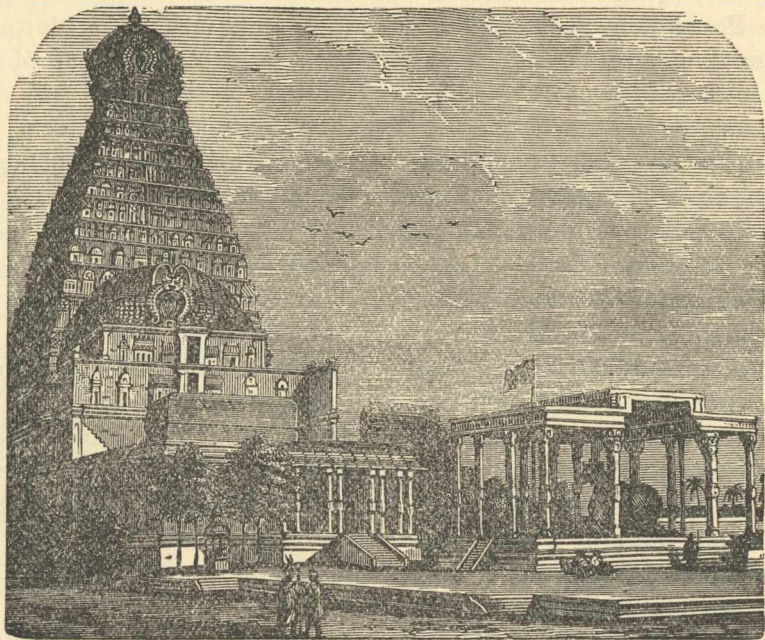
istentiszteleteken tartott beszédekkel igyekeznek az alvókban új hitet ébreszteni. A C. M. S. Indiában 23 high schoolst és collegest, 92 anglo-vernacular schoolst, 1480 népiskolát, 9 theológiai intézetet, 12 tanítóképezdét és 52 árvaházat tart fenn, mely 1668 intézetet 72.734 tanuló látogatja. Az egész óriási félszigeten szétszórva 221 főállomáson 228 európai hittérítő, 54 európai női munkás, 180 felszentelt benszülőtt lelkész és 3342 benszülőtt evangélista és tanító működik, az 1897 végeig gyűjtött keresztények száma pedig 138.747.

1815-ben új munkamezőre lépett az egyesület, amennyiben a **Kelet** régi keresztény egyházait akarta a tespedésből kiemelve új életre ébreszteni, mivel azt remélte, hogy ezen egyházak aztán eredményes tevékenységet fejthetnek majd ki a mohamedánusok között a kereszténység érdekében. Evégett *Jowell* lelkész beutazta az említett esztendőben Görög és Törökországot, Kisázsziát, Szyriát és Egyiptomot, s mindenütt azt tapasztalta, hogy az ottani keresztény egyházak fejei barátságosan fogadnák az egyesület reformterveit. Azért mindenek előtt egy könyvnyomdát állítottak fel *Maltában*, melyen a középtenger vidékén beszélt különböző nyelveken Bibliát, tankönyveket és keresztény röpiratokat nyomattak; 1819-ben hittérítőt küldtek *Konstantinápolyba*; utóbb *Szyra* görög szigeten valamint *Szmyrnában* virágzó iskolát nyitottak; *Gobat* hittérítő 1825-ben az *Egyiptomban* lakó kopt keresztényekhez ment s Kairóban több iskolát s a kopt lelkészek kiképzésére theológiai intézetet létesített; Egyiptomból *Krapf* hittérítő *Abessziniába* is behatolt; midőn pedig a szultán 1857-ben a keresztény hatalmak kényszerítésére vallásszabadságot biztosított birodalmában, a C. M. S. *Pfander* híres hittérítővel a mohamedánusok között is rögtön megkezdte a missziót: de az egyesület ezen a téren mégsem érhetett el nagyobb eredményt, egyrészt mivel a keleti egyházak barátságát csakhamar féltékenység sőt ellenszenv váltotta fel; másrészt mivel a mohamedánusok fanatikus gyűlölése miatt hol az egyik, hol a másik helyen kénytelenek voltak a munkát legalább ideiglenesen megszüntetni, úgy hogy az a mai napig sem verhetett sehol mélyebb gyökeret.

Nagyobb virágzásnak indult a C. M. S. ügye a **Szent-Földön**, hová a jeruzsálemi püspökké kinevezett *Gobat* hívta 1851-ben az egyesületet. *) Eleinte itt is csak a benszülőtt keresztények emelésére törekedtek, most azonban rendszeres missziói tevékenységet fejt ki a C. M. S. Palesztinában. Jelenleg Jeruzsálem, Názareth, Jaffa, Nablusz, Acca, Gaza, Haifa s néhány más helyen vannak az egyesületnek kis gyülekezetei, összesen 1447 lélekkel. Jeruzsálemben theológiai intézet, tanítóképezde, felsőbb fiu- és leányiskola s könyvnyomda áll a C. M. S. szolgálatában, néhány állomáson pedig az orvosi misszió fejt ki áldásos tevékenységet, hogy a mohamedánusok ne csak *halljanak* a keresztény szeretetről, hanem *érezzék* is annak melegét.

*) Lásd a «*Külmisszió*» III. évfolyama 4. számában «Az evang. egyház és misszió a Szent-Földön» című cikket.

1846-ban *Krapf* misszionárius Abessziniából behatolt **Keletafrikába** s ott *Rebmann* testvérrel megalapította az első keletafrikai misszióállomást *Rabaiban*. Itt a munka eleinte nehezen haladt előre. A később érkezett munkatársak a klimaláz hatása alatt vagy testileg megtörve távoztak, vagy ott lelték sírjokat. Utoljára *Rebmann* egyedül maradt s bár 1856-ban az állomás feldulása miatt menekülni volt kénytelen, a nyugalom helyreállítása után ismét visszatért s utóbb teljesen megvakulva, utolsó lehelletéig munkált az Evangéliom érdekében. S bár halálakor alig 12 lélekből állt a keresztény gyülekezet, azáltal hogy *Krapffal* együtt egyes Bibliarészeket s más keresztény iratokat több keletafrikai nyelvre lefordított, nagyban megkönnyítette a munkát

A Siwa-pagóda Tandsaurban, a szent ökörrel.

utódjai részére. Azon felfedezési utazások által pedig, melyek következtében egész Európa figyelmét felhívta Keletafrika nagy gazdagságára, ami nemcsak a misszió de a gyarmatosítás ügyét is nagyban elősegítette, maradandó érdemeket szerzett magának Afrika fejlődésének történetében. A keletafrikai misszió *Rebmann* halála után sem indult virágzásnak s jelenleg is mindössze 6 állomás hirdeti a C. M. S. önfeláldozó fáradságát. Annál örvedetesebb az a lelkes fogadtatás melyre a hittérítők Afrika belsejében **Uganda** benszülött lakosainál találtak. Az Uganda-misszió rövid története a következő: *Stanley* a nagyhirű, kegyes Afrika utazó 1875-ben nyílt levelet tett közzé, melyben felhívta az angol nép figyelmét arra, hogy a Victoria Nyansa tó partján fekvő Uganda királya *Mtēza* nagy rokonszenvet mutat az Evangéliom iránt s

élénk színekkel ecsetelte Uganda szépségét, gazdagságát és nagy jövőjét. Ezen levélre a C. M. S. rövid idő alatt körülbelől 300.000 frtnyi rendkívüli adományt nyert, azon kérelemmel, hogy nyisson missziót Ugandában. S ez meg is történt. 1876-ban létesítette a C. M. S. az első misszióállomást, több száz mértföldre a tengerparttól, ben a „legsötétebb“ Afrikában s bár a misszió itteni történetében sok szomorú fejezetet olvasunk: *Uganda ma Afrika legtermékenyebb munkamezeje*. A két első hittérítőt meggyilkolták, sokan lázban pusztultak el. Mtéza törzsfőnök s még inkább *Muanga* nevű utódja szeszélyei következtében sokat szenvedett a misszió. A hittérítők hol az „udvar“ kegyében állottak, hol kegyvesztettek lettek s kénytelenek voltak menekülni az országból. 1885-ben a pogány benszülöttek fellázadtak a kereszténység ellen s a kegyes *Hannington* püspököt s az addig megtért benszülöttek felét kegyetlenül meggyilkolták. A zavart csak tetézte római katolikus hittérítők letelepedése, kik mindég ott szeretnek aratni, ahol nem vetettek. A szerencsétlen ország 3 pártra szakadt: az angol evangélikus, francia katolikus s az észak felől terjedő mohamedánus pártra. 1893-ig tartott a forrongás, míg végre az angol birodalom bekebelezte Ugandát s mindhárom párt részére külön munkatért jelölt ki. Az így helyreállt béke óta az Evangéliom ügye győzelmesen halad előre. Legjobban *Mengo* fővárosban és vidékén terjedt el az Evangéliom, de most már az egész óriási területre kivetette a C. M. S. Isten országának hálóit Mengóban és vidékén 28, az ország többi részében 300 evang. templom épült. Vasárnaponként 25.000 ember hallgatja Isten Igéjét s a megkereszteltek száma már meghaladja a tizezret. A könyvnyomda alig képes a benszülötteket Bibliákkal s más keresztény könyvekkel ellátni, oly nagy a tanulási és olvasási vágy a nép között. 30 hittérítő és 8 nővér végzi a szent munkát s alapos a remény hogy a C. M. S. oly teljesen megnyeri majd Ugandát az Evangéliomnak, mint ahogy a londoni misszió Madagaszkár szigetét megtérítette.

1820-ban **Britamerikában** is megvetette a C. M. S. az ott utóbb oly nagy virágzásnak indult munkához az alapot, hogy az ottani rézbőrű indiánusokat is Krisztushoz vezesse. 1825-ben épült az első fatemplom, mely körül idővel egy virágzó kis város, *Winnepeg* keletkezett. Óriási fáradtságba került a vadászélethez szokott, kóbortermészetű, vad rézbőrűeket állandó letelepedésre s földmivelésre vagy mesterségre szoktatni, de a kísérlet — bár sok csalódás után — végre mégis sikerült. Egyre számosabban telepedtek le s az állandó foglalkozás következtében a nép külső jóléte is emelkedett; igaz keresztény életökkel, a nemzeti bűnök elleni küzdelmökkel, szorgalmas templomlátogatással s a vasárnap igazi megszentelésével pedig szépen igazolják, hogy a kereszténység felvétele által új emberek lettek a Krisztusban. *Winnepeg*ből aztán kiterjesztette a C. M. S. munkásságát Britamerika egész óriási területére. *Budd* Henrikre, egy benszülött keresztény indiánusra bízták, hogy vigye be az Evangéliomot messze, az ország szívébe. Ez

1840-ben a Szaszkatsevan folyó mellett telepedett le s megalapította *Cumberland* állomását, honnan az utóbb hozzáküldött testvérekkel oly buzgó működést fejtett ki, hogy 32 év múlva már egyetlen pogány sem volt a vidéken. 1846-ban egy másik benszülött hittérítő még északabbra, a Lac la Ronge tó mellett *Stanley* állomást létesítette, mely azon vidéken szivta fel a pogányságot. 1851-ben *Horden* János hittérítő a *Hudsonöböl* mellett alapította *Moose Fort* állomást, honnan az öböl mindkét partján új meg új állomások keletkeztek észak felé, fel egészen az eszkimók által lakott hómezőig. *Fort-Churchill* a legészakibb állomás neve, hol $\frac{3}{4}$ évig tart a tél s csak $\frac{1}{4}$ évig süt melegebben a nap az Urnak ott küzdő kisdud seregére. De még mindég óriási területeken nem hirdették az Evangéliomot. Azért *Hunter* testvér felment a Mackenzie folyó sivatag vidékére, *Bompas* testvér pedig még feljebb hatolt a tukudh-indiánusok közé egészen az északi jegestengerig, hol már szintén eszkimóknak hirdették az Isten csodadolgait. Jelenleg Britamerika több angol püspökségre van felosztva, melyek közül egyesek csaknem hihetetlen kiterjedésűek. Így például a Mackenzie püspökség területének átmérője 3000 angol mértföld. A hittérítőknek ezen *gyéren lakott* vidéken a rideg éghajlat miatt sokat kell szenvedniök. Csak sziklaszilárd hitök képesíti őket a kitartásra. Így például *Horden* atya, ki 1872 óta püspöki címet viselt, 42 évig működött a Hudsonöböl vidékén, s ezen idő alatt sok ezer mértföldet utazott be vékony nyirfacsonakon, kutyáktól vont szánkón vagy hócsizmákon, krisz, obsibbevász, tsippewäansz s eszkimó nyelven hirdetve az Evangéliomot a magányos kunyhókban szétszórva élő benszülötteknek, miközben több száz pogányt megkeresztelt, úgy hogy a misszió lankadatlan munkássága következtében szerény kezdetből szép virágzásnak indult. *Bompas*, Mackenzie püspöke már szintén 40 éve van hivatalban s ezen hosszú idő alatt csak egyszer volt otthon Angliában, mikor 1865-ben püspökké szenteltetett. Legújában Britamerikába is betolakodtak a római katolikus hittérítők, kiknek alattomos eljárását nem kísérik elég éber figyelemmel a testvérek. Benszülött lelkészek kiképzésére 2 theológiai intézete van a C. M. S.-nek, néhány állomáson pedig nagy internátusokat rendezett be az egyesület, a kóbor természetű indiánusok gyermekeinek felvétele és nevelése végett. Összesen 87 iskola van 2567 tanulóval; 64 hittérítő, 7 nővér és 114 benszülött segéd pedig 14.329 lelket gondoz, kik 63 főállomás körül csoportosulnak. Ezen számok *Kolumbiára* is vonatkoznak, hol 1857-ben *Duncan W.* tanító kezdett áldásos működést, utóbb azonban szektárius nézetei miatt elvált a C. M. S.-től, mely azóta *Ridley* püspök vezetésére bizta az ottani szépen fejlődő missziót. 1876-ban a *Sarolta szigetekre* is átmentek a békehírnökök, melynek vad lakói azelőtt a hajótöröttek rémei voltak, kik közül azonban most már szintén néhány százan a nagy Békefejedelem csendes tanítványai lettek.

Britamerikából ismét Ázsiába térünk vissza, hol még 2 munkatere van az angol egyházi misszióegyesületnek. A *nankingi szerződés* 1842-ben

Kína 5 kikötőjét megnyitotta az európai kereskedelem részére s a C. M. S. ebben Isten utmutatását látva, a nyitott ajtón rögtön beküldte munkásait ezen óriási birodalomba. A hittérítők sorra megszállták *Shanghai* (1844), *Ningpo* (1848) *Futsau* (1850) és *Hongkong* (1862) kikötőket, de mindenütt kevés eredménnyel működtek, mivel a nagyvárosok lakói egyáltalán nem mutattak érdeklődést a kereszténység iránt. De annál jobb talajra esett az elhintett mag a falvakban, hová benszülött evangélisták vitték az Evangéliomot. Jelenleg legnagyobb a keresztények száma Fukien és Ningpo tartományokban, hol már 16 993 követője van az egyesületnek s hol évenként több százan dobják el a bálványokat s keresztény templomot építenek magoknak. A többi tartományban azonban nagyon elmarad az eredmény e megett, annak dacára, hogy a hittérítők mindenféle szeretetintézmények létesítésével is hatni igyekeznek a benszülöttekre. Gyakran nagy felkelések is gátolják a kereszténység terjedését, s nem egyszer borzalmas vérfürdők híre rettegteni meg a kedélyeket*); de a mártírok vére mint mindenütt úgy itt is csak megtermékenyítette az egyház talaját. Futsauban benszülött lelkészek és tanítók kiképzésére külön intézete van az egyesületnek, melynek szolgálatában 32 állomáson 57 hittérítő s 52 nővér működik, kik 327 benszülött munkás segítségével 19.914 lelket gondoznak. A 208 iskolát 3786 tanuló látogatja.

Vége 1874 óta **Japant** is munkakörébe vonta a C. M. S. Itt *Kiu-sziuban*, a birodalom déli szigetén kezdte el a munkát, honnan a hittérítők feljebb hatoltak *Oszakába*, hol jelenleg theologiai intézete s 4 temploma van az egyesületnek, 455 lélekkal. Az Oszakával szemközt fekvő *Szikok* szigeten is több követőre talált már az egyesület; de a 100.000 diákjáról híres főváros, *Tokió* oly ellenséges magatartást tanúsít a kereszténység iránt, hogy ott még csak a legalsóbb néposztályból sikerült néhány lelket megtéríteni. A legészakabbra fekvő *Jeszó* szigeten a kultúra legalacsonyabb fokán álló őslakók, az *ainuk* között működnek a hittérítők, kik közül már több mint 1000 lélek betért a keresztény egyházba s az utóbbi időben évenként körülbelől 100 veszi fel a keresztiséget. Jelenleg Japanban 20 főállomás van, hol 31 hittérítő s 33 nővér 3693 keresztényt gondoz. A benszülött munkások száma 181. Iskola 19 van 521 tanulóval.

Igy a megszállott kisebb szigettől s az időközben feladott vagy más társulatok gondozására bizott jelentéktelenebb helyektől eltekintve, beutaztuk a C. M. S.-nek mondhatnók az egész földkerekséget behálózó főbb működési helyeit. Természetes, hogy a milyen mértékben nőtt a munka, azon mértékben fejlődött a társaság belső szervezete is. 1812-ben választották az első *elnököt*, mire az eddigi governorok alelnökök lettek s számukat 7-ről, 16-ra sőt utóbb 24-re emelték. Ezen *világi* vezetőség mellé aztán egy 24 londoni s 14 Londonon kívüli *lelkészből* álló kom-

*) Lásd a «Külmisszió» III. évfolyama 2. számában «a Kína és a kínai misszió» című cikk erre vonatkozó részét.

mitteet állítottak. A társaság eleinte a „The Society for Missions to Africa et the East“ címet viselte s csak 1813-ban használták először a „Church Missionary Society for Africa et the East“ elnevezést, annak kifejezésére, hogy a társaság *egyházi* missziótársaság akar lenni. Az egyesület alapítói ugyanis teljes mértékben méltányolták az anglikán egyház nagy előnyeit s egyházukat szeretve arra törekedtek, hogy a pogány világot is az angol egyház kincseiben részesítsék. Másrészt pedig épen az angol egyház tagjainak támogatására számított a C. M. S. Istenországa terjesztése érdekében kifejtett működésében s mintegy azon csatorna akart lenni, melyen át az anglikán egyház misszióerői és misszióadományai a pogány népekhez jussanak. S ezen célját a hívő evangéliumi alapon működő egyesület annál nagyobb mértékben valószínűsítette meg, minél inkább áthatotta az egyesület alapítói által képviselt evangélikális irány az angol világegyház sűrű rétegeit.

Különös lendületet vett a C. M. S. ügye 1841-ben, mikor a canterburyi érsek is hozzá csatlakozott s mely évben Venn Henrik, az alapítók között említett Venn János fia, lett az egyesület titkára. Venn Henrik 3 évtizeden át volt a C. M. S. lelke s ezen idő alatt az egyesületet élesen körvonalazott evangélikális öntudata, rendkívüli szervezőképessége s önfeláldozó munkássága által, a fejlődés nem remélt fokára emelte. Alatta az első missziómezőkön gyűjtött keresztyények, benszülött lelkészek vezetése alatt, önálló nemzeti egyházakká fejlődtek, s az ott felszabadított munkások és anyagi eszközök segítségével, új meg új területeket vont az egyesület munkakörébe. Azon híressé vált beszédekben, melyeket a hittérítők kiküldésénél tartott, a legfontosabb elméleti és gyakorlati missziói kérdéseket fejtegette, az 1849-ben megindított *Intelligencer* című tudományos missziói folyóiratban pedig alaposan informálta a hazai köröket a missziói munka fejlődéséről s fejlesztette a missziói érdeklődést és missziószeretetet. Venn Henrik 1872-ig volt a C. M. S. titkára s fáradhatatlan munkája eredményét legszebben mutatja az, hogy alatta az egyesület évi bevétele 86.536 font sterlingről 156.440 font sterlingre vagyis 1,800.000 forintra, a hittérítők száma 107-ről 204-re, a benszülött lelkészek száma 10-ről 148-ra az urvacso-rára jogosultak száma pedig 6050-ről 25.000-re emelkedett. Így joggal állitható, hogy Venn Henrik vezetése alatt a C. M. S. óriás fájának gyökérszálai, behatoltak a nagy angol nemzettest minden rejtekébe s az ő érdeme, hogy az általa nagy körültekintéssel, szilárdan megvetett alapokon, azóta az evangélikus összegyház egy tekintélyes részének, az anglikán protesztantizmusznak épülete most már rohamosan növekszik a legkülönfélébb pogány népek között.

Jelenleg már 18 titkár és segédtitkár vezeti az egyesület ügyeit, kik között az egyes munkaköröket felosztották. Így például a hírlaposztálynak is külön titkára van, mivel a C. M. S. több missziói lapot ad ki. S az anglikán egyházban lüktető eleven missziói életet talán semmi sem jellemzi jobban, mint a missziói irodalom óriási fellendülése.

Eléggé igazolja ezen állítást az, hogy a C. M. S. lapjai közül az Intelligencer 6575, a Gleaner 78.800, az Awake 42.250, a Mercy and Truth (az orvosi misszió közlönye) 5000, a Children's World (gyermeklap) 56.000, a Quarterly Poper 20.000, a Quarterly Token 223.000 példányban jelenik meg. Több mint 1000 helyi misszióegylet áll a C. M. S. mögött. A Gleaner's Union, mely a hazai misszióbarátok tervszerű működését irányítja, 90.000 tagot számlál s 33 hittérítő eltartásáról gondoskodik. The Sowers' Band név alatt számos gyermekegylet is működik a C. M. S. érdekében, melynek a számtalan angol gyarmatokon is mindenütt vannak tekintélyes fiókegyletei. Így nem csodálható, hogy 1897-ben már 4,096.740 frt volt az egyesület bevétele. A bevételek ezen óriási felszaporodása következtében 1887-ben azt határozta a társaság, hogy azontúl tekintet nélkül az illetők előbbi hivatására, minden munkára jelentkezőt alkalmazni fog, azon hitben, hogy Isten, aki munkába küldi az aratókat, eltartásukról is gondoskodni fog. Ezen határozat következtében a hittérítők száma 10 év alatt megkétszereződött, de mivel 78 önköltségen szolgál, 70-ről egyes misszióbarátok gondoskodnak s 64-et gyülekezetek, 41-et alapítványok kamatai, 33-at a Gleaner-egyletek, 33-at pedig a gyarmatok fiókegyletei tartanak el: a társaság még soha sem küzdött anyagi zavarokkal. Jelenleg 392 felszentelt s 110 laikus hittérítő szolgálja az egyesületet, kik még mindég Islingtonban nyerik kiképeztetésüket. Számos ifjú egyetemi tanulmányai befejezése után lép a misszió szolgálatába, úgy hogy például a cambridgei egyetem már 140 akadémiailag képzett hittérítőt adott a C. M. S.-nek, melynek jelenlegi misszionáriusai közül is 200-nak van egyetemi képesítése. 1880-ban nagy missziói nőegylet alakult Angliában, ez azonban munkásnőit, kiknek száma 1896-ban már 125 volt, szintén a C. M. S. rendelkezésére bocsátja. 1897 végén összesen 502 európai hittérítő, 238 európai nővér, 341 benszülött lelkész és 329 benszülött tanító 4 földrészen, 8 fő- és 23 mellékmunkamezőn, 483 főállomáson összesen 236.370 pogánykeresztényt gondozott, a 2172 iskolában pedig 92.759 gyermek részesült keresztény oktatásban.

Ezen missziói világegyesület folyó évi április 10—15-én ünnepelte fennállásának 100 éves jubileumát. Miként az egyesület, úgy jubileumi ünnepe is világraszóló volt. Épen azért, ha már a C. M. S. fejlődésének történetét ily behatóan ismertetem illő, hogy a missziói ünnep lefolyásával is részletesebben megismertessen olvasóimat. Ezt azonban térszúke miatt, a következő számra kell halasztanom. —tz.

«Mi egy megtérített pogány lélek ára?»

Ezt a kérdést a napilapok, ha nem is nálunk Magyarországon, de annál inkább a külföldön, számos alkalommal felvetik és nagy buzgósággal kiszámítgatják, hogy hány tallérba vagy márkába kerül egy

egy pogánynak vagy zsidónak vagy töröknek a megtérítése. A német-honi evangélikusok t. i. évente körülbelől két millió, az angolok és az amerikaiak pláne 20 millió márkát áldoznak külmisziói célokra. Ezt az összeget az említett napilapok egyszerűen osztják az egy évben megtérített pogányok stb. számával s nyomban kész a feladat. Ezek a lapok nyilván sajnálják ezt a sok pénzt a pogányoktól, hiszen nem egyszer egészen kikelnek magokból e miatt a „pazarlás“ miatt, hangoztatván: „hát idehaza nincs-e elég nyomor, hogy a pénzünket más földrészekre küldjük?“ — Az ilyen misszióellenes kifakadásokra van három régi jó válasz, melyek most is érvényesek még s van egy újabb keletű negyedik is, mely tán szintén alkalmas arra, hogy némely olvasót gondolkodóba ejtsen:

1. Midőn Mária egy font igaz nárdusból csinált drága kenetet vett és megkent vele JÉzusnak lábait és megtörlé lábait az ő hajával, Iskariotes Judás volt az, ki ez ellen felemelte szavát, mondván: Miért nem adták el e kenetet háromszáz pénzen, és miért nem adták a szegényeknek. „Ezt pedig mondá“, magyarázza az evangélista, „nem hogy néki a szegényekre gondja volna; hanem mivelhogy lopó vala és az erszény nála vala és a mit abba adnak vala, azt hordozza vala.“ Az Ur JÉzus takarékos, eledelt ad az éhező ezereknek, és a maradék darab kenyereket összegyűjti. De ahol a szeretet hoz néki áldozatot, ott még ma is megáldja azt eme igéjével: „Hagyj békét néki!“

2. Egyszer egy becsületes vargamester előtt egy művelt ur haragosan elmondta, hogy mily nagy kár azért az óriási összegért, melyet missziói célokra messze országokba küldenek. A vargamester azonban azt felelte: „Ne busúljon, édes uram, hisz ön nem adott egy krajcárt sem ahhoz az összeghez!“

3. JÉzus egyszer azt mondta: „Mert mit használ valakinek, ha mind e világot megnyerné is, ha az ő lelkét elveszti?“ (Márk. 8, 36). Az ő becslése szerint tehát egyetlen egy lélek többet ér az egész világnál, és egynehány milliárd csak potomár volna, ha azzal egy lelket megnyerhetnénk. De milliárdokat a missziói egyesületek eddig egyáltalán nem láttak.

4. Mily óriási összegeket követel és emészt el a bűn? Kiszámították, hogy csak Londonban évente 400 millió márkát költenek fajtalansági bűnökre s hogy az iszákosság Angliának egy évben több mint 300 milliójába kerül!

Hát, édes uraim, ezek az összegek miért nem bosszantják önöket? Ezeket igazán meglehetne takarítani. És azokról az összegekről miért nem szólnak egy árva szót is, melyekbe a háboruk kerülnek — a vért és a könnyeket nem is számítva? Hogy csak egy példát említsünk: Az éjszakamerikai Egyesült Államok kormánya néhány évvel ezelőtt évi 12 millió dollárt kért 40 esztendőre az indiánusok elleni katonai operációkra. A béke Evangéliomával ugyan ezt a célt alaposabban, szebben és — olcsóbban lehetne elérni. És különben a mindenható Isten,

a ki a missziót parancsolta, azt mondja: „Enyém mindkettő, ezüst és arany — és nem a tietek.“ És az ő gyülekezete a kereszt előtt leborulva csak egy árról tud, amaz óriási váltságdíjról, melyet a Megváltó fizetett mindnyájunkért. Erről az árról mondjuk az énekszerzővel: „Nie komm' es mir aus meinem Sinn, Wie viel es Dir gekostet, Dass ich erlöset bin!“
(A „Südd. Landpost“ után **L. F.**)

A lipcsei misszióegyesület évi közgyűlése.

Azon általános érdeklődés, melylyel hazánkban a lipcsei misszió iránt mindenfelé találkozunk, eléggé indokolja, hogy az egyesület május 24-én tartott közgyűléséről ezidén is részletes ismertetést közlök.

A régi szokás szerint pünköst utáni szerdán Lipcsében tartott közgyűlést reggel 9 órakor ünnepi Istentisztelettel nyitották meg a Szent Miklós templomban. A „Komm', heiliger Geist, Herre Gott“ kezdetű ének után dr. *Hölscher* lipcsei lelkész tartotta az oltári szolgálatot, melynek keretében felolvasta *János jelenéseinek* 21. részét, mire a „Komm', o komm', du Geist des Lebens“ kezdetű közének után dr. *Althaus* göttingeni egyetemi tanár tartotta az ünnepi szent beszédet, Pál apostol Efézusbeliekhez írt levele 3, 8 alapján: „*Nékem, mondom, minden szentek között legkisebbnek adatott ez ajándék, hogy hirdetném a Pogányok között a Krisztusnak végére mehetetlen gazdagságát.*“ A hatalmas és tartalmas beszéd a következő felosztáson épült fel: A misszió mindnyájunk szent hálaadóssága. I. Krisztusnak végére mehetetlen gazdagsága, melylyel minket megváltott, az összes pogányok adósaivá tesz bennünket, — ismerjük be ezen adósságot. II. A missziói munkával törleszthetjük tartozásunkat, — *fizessük hát vissza* ezen adósságot.

Az „O JÉsu Christe, wahres Licht“ 4 versének éneklése után *Schwartz* misszióigazgató terjesztette elő évi jelentését. Apost. csel. 26, 18 alapján mindenek előtt arra utalt, hogy a misszió feladata és célja nem egyéb, mint *hogy a pogányokból olyan embereket csináljon, akik a sötétségből a világosságra és a Sátánnak hatalmától az Istenhez térjenek s ezáltal bűneik bocsánatját nyerve megszenteltesenek a JÉzus Krisztusban való hit által* s felvetette a kérdést, hogy vajon ez a cél eléretett-e mindazokon, kik a missziótársulatok statisztikai kimutatásaiban, mint megkeresztelt keresztények szerepelnek? Ismeretes ugyanis, hogy ujabban gyakran felmerül a panasz, hogy a hittérítők a keresztelésnél nem járnak el a kellő óvatossággal, minek következtében a pogányok között is csak oly gyarló gyülekezetek támadnak, mint a minők a mieink s azért sürgetik, hogy csak azon pogányokat kereszteljék meg, kiken a megtérés világos jelei láthatók. Mások meg ellenkezőleg valamennyi jelentkező megkeresztelését tanácsolják, hogy aztán Isten Igéjének befolyása alá lehessen őket helyezni. Nos tagadhatatlan, hogy a missziómezőn gyűjtött gyüle-

kezetek sem mentek mindenféle bűnök és gyarlóságoktól, s a számos csalódás és a sok szomorú tapasztalás nem egy sóhajt fakaszt a hittérítők kebléből. De egyrészt nem csodálható, hogy ha a hittérítők a saját kereszténységök szemüvegén keresztül gyülekezeteik hibáit nagyon is sötét színben látják, másrészt pedig egyházunk a megtérést Luther szellemében nem a mocsoktalan „szentségben“, hanem abban látja, ha gyarlóságunk érzetében Isten Igéjét szívből szeretjük s komoly bűnbánatra s bűnös életünk megjavítására vezetettjük magunkat általa. S ezen értelemben a pogányok között gyűjtött gyülekezeteink, minden

Eijenār, az ördögök fejedelme.

gyarlóságaik dacára, igaz keresztény gyülekezetek. Mi nem ismerjük el senkinek azt a jogát, hogy meghatározhassa, hogy milyen mély legyen a büntudat, milyen világos az üdvismeret s hogy mennyire kell jutni a megszentelődésben, mielőtt valakit megtért kereszténynek elismerünk. Mi egyházunk hitvallásával azt tartjuk, hogy ahol a kegyeleteszközöket helyesen kezelik, ott van Krisztus igaz egyháza. S ezen egyszerű lutheri keresztény hitet, és semmi egyebet, igyekszünk fiatal gyülekezeteink szívébe is plántálni. Igaz, hogy nemrég valaki ismét azt a vádat emelte misszióink ellen, hogy Délindiát *lutheranizálni* törekszik, ahelyett, hogy kereszténynyé tenné. De ha igaz az a meggyőződésünk, hogy az

apostolok óta, senki sem pillantott oly mélyen az Ur szívébe mint Luther, akkor a pogányoknak sem adhatunk más kereszténységet, mint a lutherit, amely kereszténység saját szívünknek is legfőbb öröme és vigasztalása. Igaz, hogy Istennek minden ajándékával s így a tiszta tannal is vissza lehet élni, ha a farizeusok módjára dicsekszünk vele s a lélek gyümölcseit elhanyagoljuk; de épen korunkban, midőn a legkülönbélebb szekták szintén az Evangéliom zászlaja alatt eveznek s a megtérésről s a keresztségről veszedelmes tanokat hirdetnek, nagyon is szükséges, hogy határozott hitvallást tegyünk róla, hogy mit értünk mi azon Evangéliom alatt, melyet a pogányokhoz viszünk, t. i. semmi mást, mint amit Luther és a lutheri egyház mindenkor annak ismert és vallott s ebben hála Istennek! valamennyi hittérítőnkkel is egyetértünk!

Az indiai testvérek februárban tartották rendes évi *lelkészi értekezletüket* s az egyesület közgyűlése napján a *tamul zsinat* is összeült *Nagapatnamban*, hogy azon főtárgy felett tanácskozzék, hogy mily mértékben volnának a benszüiött gyülekezetek saját egyházi szükségletök s a szegényügy rendezése érdekében megadóztathatók. Mert bár rendkívüli esetekben, péld. kápolna vagy iskolaépítésnél nagy áldozatkészséget tanúsítanak az új gyülekezetek, rendes egyházi adó viselésére nem igen hajlandók, ami nagyrészt szegénységökben leli magyarázatát..

Az *iskolák* száma 211-ről 221-re emelkedett s van köztök 11 középiskola és egy főiskola. Az összes intézeteket 6754 tanuló látogatta, kik közül 3528 még pogány volt. A lipcsei misszió összes intézetei nagy tekintélynek örvendenek s az indiai kormány is mindég a legnagyobb elismeréssel nyilatkozik felőlök. Az internátusokban 661 gyermek volt, kiknek gondozása és eltartása, azon felül amit a jobbmódúak szülei fizettek, 17.000 rúpiába került. Ebből az összegből azonban 12.000 rúpiát azon jóltevők fedeztek, kik egy egy gyermek eltartását magokra vállalták. Az összes iskolákban 328 tanító és 57 tanítónő végezte a tanítást. Február elején 18 *tanítójelölt* nyert képesítést s lépett a képezdeből a misszió szolgálatába. A *theológiai* kurzust 8 hallgató látogatta, kik közül azonban a legtehetségesebb meghalt. A többi 7 jövőre befejezi tanulmányait s akkor talán Ceylon szigetére is küldhet a társaság, az oda kivándorolt hívek gondozása végett, egy benszüiött lelkészt. Az *ipariskola*, melyben benszüiött ifjakat különféle mesterségekre tanítanak, már 25 éve áll fen és mindég elég dolga akadt. 1898-ban 3.200 rúpiát vett be az ipariskola az ott készített munkaért. *Tandij* és kormánysegély címen 16,473 rúpia folyt be a misszió pénztárába, vagyis 125 rúpiával kevesebb mint az előző évben. Ennek azonban az az oka, hogy tavaly óta november 30-án zárják le az indiai számadást s így mint a többi adat, ugy ez is csak 11 hónapra vonatkozik.

Misszióknak önálló *könyvnyomdája* is van Indiában, mely 3 kézi-sajtóval van berendezve. Tavaly összesen mintegy kétmillió oldalt nyomtattak; így a zsolttárok 2000 példányban, továbbá Sandegren testvér kátémagyarázatát, Müller egy imakönyvét; a „Hajnal“ című havi folyó-

irat 750 példányban jelenik meg. Összesen 30 embert foglalkoztattak s a könyvkötők 14871 könyvet kötöttek be. A nyomda évi forgalma körülbelül 5000 rúpia volt.

De térjünk most már át a misszió tulajdonképeni feladatának, a hittérítés eredményének ismertetésére. A hittérítők, hála Istennek! nagy buzgóságot fejtettek ki s az eredmény nem is maradt el. A keresztelelések száma *Indiában*, annak dacára hogy csak 11 hónapról számolunk el, nagyobb volt mint bármely előbbi évben. 25 állomáson összesen 1025 pogány vette fel a szent keresztséget, minek következtében a lélekszám 17.817-re emelkedett. Legtöbb keresztelezés *Majaweram* és *Wulupuram* állomásokon volt 100—100 és *Tiruwallurban* 377 lélekkel. A madraszi kerületben, hol 1893 végén még csak 2 gyülekezet volt 131 lélekkel, ma már 22 gyülekezet több mint 2000 lelket számlál, a 2° iskolát pedig 400 tanuló látogatja. November végén ismét 300 katechuménust oktattak a hittérítők s több helyen oly nagy a vágy a keresztyénység után, hogy tömegesen áttérnének, ha elég munkás és pénz állna a társaság rendelkezésére. Így azonban sok jelentkezőt figyelmen kívül kell hagyni, mivel nincs elég hittérítő és tanító ki gondozásába vehetné őket s hiányoznak az eszközök, hogy új helyeken templomot és iskolát építhessünk. Igaz, hogy a bevétel oly nagy volt, mint még soha azelőtt, t. i. 451.117 márka*), de a kiadások a legnagyobb takarékoság dacára is 464.477 márkára emelkedtek, úgy hogy 13.330 márka hiány mutatkozik. Épen azért figyelmeztettük a testvéreket, hogy a munka kiterjesztésétől tartozkodjanak, s a mai közgyűlés határozatától függ, megengedjük-e hittérítőinknek, hogy a nagy deficit dacára átlépjék a pogányság szívéhez vezető felnyilt ajtó küszöbét vagy nem?!

Indiáról aztán *Afrikára* terelte a misszióigazgató a hallgatóság figyelmét. Itt a *vakambamisszió*nak a múlt évben igen nehéz helyzete volt mert az *Ikutha* állomáson történt 3 első pogány megkereszteléséről érkezett örömhirt csakhamar felváltotta a kiűtött éhínségről érkezett szomorú tudósítás. Az aratás négyszer egymás után teljesen balúl ütött ki s most ötödször is alig van remény, hogy teremjen valami. Már eddig is több ezer benszülött éhen halt s ha segély nem érkezik még sok ezer el fog pusztulni. A testvérek is sokat szenvedtek láz miatt. *Mbungu* állomást fel kellett adni, mivel az ottani talaj nem bizonyult letelepedésre és földművelésre alkalmasnak s azért északra *Kivi* vidékén új

*) Szerettedományokból 424.563 márka 07 fillér bevétele volt az egyesületnek, mely összeg országonként így oszlik meg: Afrika 368'10, Amerika 551'60. Ázsia 24'54, Ausztrália 657'30, Anhalt 3243'50, Ausztria 1001'16, Baden 1093'15, Bajorország 65428'64, Braunschweig 10346'34, Dánia 1573'03, Elzász-Lothringen 6863'88, Anglia 416'15, Franciaország 424'50, Hamburg 4371'07, Hesszen 3170'33, Lübeck 210'57, Meklenburg-Sverin 29064'78, Meklenburg-Strelitz 4298'86, Magyarország 1207'43, Poroszország 59634'88, Reusz id. ág 4163'75, Reusz ifj. ág 3931'32, Oroszország 25.878'96. Esztlend 9904'59, Kurland 11.748'10. Livland 13139'29, Orosz-Tengyelország 5923'23, Szászország 128.973'74, Szász-Altenburg 3937'56, Schaumburg-Lippe 1043'15, Svédország 12.402.81, Svájc 322'80, Thüringia 6989'42, Waldeck 220, Württemberg 1981'94, eladott értéktárgyakért 41.—

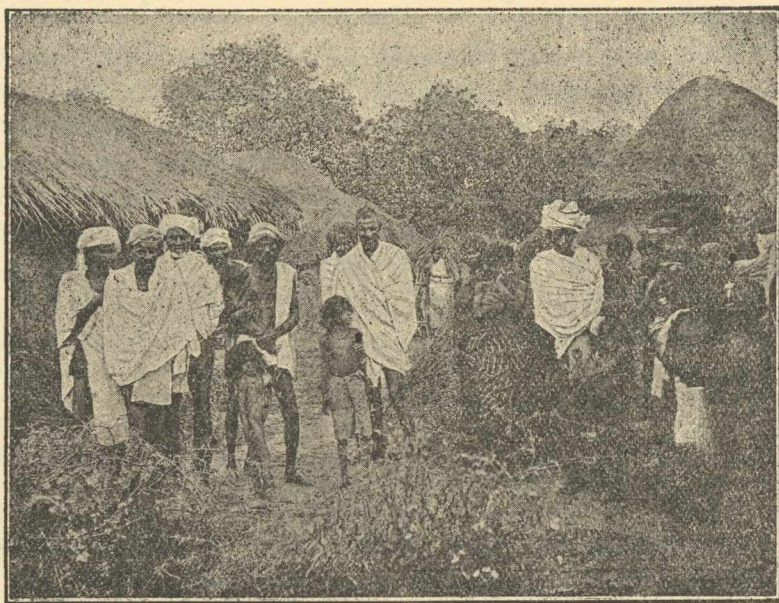
állomást alapítottak a testvérek. Különben a hittérítők évenként konferencia tartására köteleztettek s *Hofmann* atyát, ki már 13 éve működik a vakambák között, kineveztük az ottani misszió eszperesévé.

Sokkal örvendetesebbek a Kilimandsáró vidékéről, a *dasagga-misszióról* érkezett hírek. Ott mindhárom állomáson voltak keresztelesek. Összesen 12 pogányt kereszteltek meg s ismét 7 katechuménus jelentkezett. Most már a nők sem oly bizalmatlanok a misszió iránt mint kezdetben. Mindegyik állomáson internátus van 20 gyermek részére. Az istentiszteletet Madsame és Mósi állomásokon átlag 40 Mamba állomáson átlag 80 ember látogatja. Sajnos hogy a római katolikus hittérítők már ide is befészkeltek magokat és sajtóságos térítési módjokkal nagyon megnehezítik a mi testvéreink helyzetét. Így pld. a „Gott will es!“ c. kath. missziói lap f. évi májusi számában *Lux* „apostoli misszionárius“ ezt írja: „Kilemában kereszteleési ünnepélyt rendeztem, melyen öt ökröt öltünk s a vadzsaggákat nagy mennyiségű sörrel mulattattuk. Erre Kilemában sok ifjú jelentkezett, hogy szintén megkeresztelteti magát, mivel szintén oly ünnepélyt akarnak mint társaik.“ Mareale törzsfőnök pedig azt beszélte Althaus testvérnek, hogy a zanzibári püspök nála volt s egy arany keresztet adott neki, azon kéréssel, hogy viselje mellén, úgy mint ő viseli a püspöki keresztet. A törzsfőnök erre a legközelebbi *táncmulatság* alkalmával csakugyan kitűzte vörös huszárméltóságára az arany keresztet. Kibosoban azokat, kik nem járnak az iskolába, kecskék elvevésével büntetik. Ilyen eszközökkel a mi hittérítőink elvből nem „térítenek“. Természetes, hogy az ilyen eljárásnak, mely az emberi természet legalacsonyabb ösztöneire támaszkodik lehet „eredménye“, de mi ilyen eredmény után nem vágyódunk. Csak azt sajnáljuk, hogy a Kilimandsáró vidékén a pogányok már oly korán kénytelenek különbséget tenni azon kereszténység között, mely arra tanít, hogy a régi embert magunkban megfeszítsük s a között mely a régi ember ösztöneinek hízeleg s a keresztet csak a nyakon vagy a mellen viseli. Különben ez ősszel egy negyedik állomást fognak testvéreink Sirában megnyitni.

A misszióigazgató jelentése után a „Wort des Lebens, stark und rein“ 3 versét énekelte a gyülekezet, mire dr. *Hölscher* lipcsei lelkész 3 fiatal hittérítőt szentelt fel, kikhez Eféz. 3, 14—17 alapján megható beszédet intézett s kik közül *Kanig* Gerhard és *Mendner* Richárd a vakamba, *Jäger* Adolf pedig az indiai tamul missziómezőre küldetett. A kiküldetés után a gyülekezet lelkesen énekelte a „Herr, deiner Kirche starker Hort, du wirst die nicht verlassen, die fest ins Herz dein wahres Wort mit rechtem Glauben fassen“ kezdetű éneket, mire liturgia s befejező ének után 12¼ óraker véget ért a megható ünnepély. A missziói offertorium 639 márka 63 fillért eredményezett.

Rövid pihenés után már d. u. 1/24-kor *közgyűlésre* jöttek össze a misszióegyesület számos misszióegyleteinek küldöttei s a missziói kollégium tagjai. A közgyűlésen a beteg dr. *Luthardt* missziói kollégiumi

elnök helyett, dr. Hölscher elnökölt. Mindenek előtt azt jelentették, hogy dr. *Walther* rostocki egyetemi tanárt, a luth. hitvalláshű teológia kiváló képviselőjét a kollégium tagjává választották, ki a választást elfogadta, mit a közgyűlés nagy örömmel vett tudomásul. Erre *Kählbrandt* rigai főpap olvasta fel a livlandi zsinat jóváhagyó jelentését az 1897-i zárszámadásról, amely zsinatot tavaly a felülbírálásra felkérték. A missziói pénztárnok jelentéséből megtudjuk, hogy az indiai misszió 345.600, a vakambamisszió 21.168 a vadzsaggamisszió pedig 27.217 márkába került, míg a hazai költségek 70.462 márkát tettek, miből a missziói lap és kiadóhivatalra 16.161 марка esett, ami azonban a bevételben fedezetet nyert. A közgyűlés legfontosabb határozata az, melyet az indiai misszió fejlesztése érdekében hozott. A közgyűlés ugyanis megható egy-

Pária falu.

hangúsággal oda nyilatkozott, hogy a testvéreket cserben nem hagyja s hogy most, midőn a kapuk megnyíltak a kereszténység részére, munkájokat nem szabad korlátozni. A közgyűlés azért az összes misszióbarátok áldozatkészségére apellál s felkéri a misszióegyleteket, hogy tegyenek meg mindent, a missziói bevételek állandó emelkedésének előmozdítására. Gróf *Vitzthum* indítványára egyben tiltakozott a közgyűlés az ellen, hogy újabban más misszióegyletek, pld. a berlini III. misszióegylet is azon vidékeken gyűjtenek, melyek eddig kizárólag a lipcsei missziót segélyezték adományaikkal. Számos más tárgy megbeszélése után este 1/28-kor *Berger* russzovi präpositus imájával befejezték a közgyűlést.

Este 8 órakor még egy nagy missziógyülekezet jött össze Lipcse legnagyobb termében, az Alberthalle-ban. Lehettek legalább kétezren,

kiket dr. Hartung lipcsei lelkész üdvözölt. Az első szónok *Cordes* frankfurti lelkész volt, ki az apostoli áldás alapján a keresztények véghe-tetlen gazdagságára s a pogányok szegénységére utalt, mire egy kö-zösen énekelt missziói ének után *Karstens* breitenfeldei lelkész tartott egy humorral fűszerzett beszédet az „adakozásról“, gyülekezetében szerzett példákkal illusztrálva, hogy a legszegényebb is tehet valamit a misszió érdekében, — ha akar. A beszéd hatása alatt Hartung lelkész indítványára gyűjtést rendeztek a vakambai új misszióállomás *Kitvi* javára, mely gyűjtés 1106 márkát eredményezett. Szünet után egy szki-optikon segítségével szép képeket mutattak be az indiai missziómészőről, melyekhez *Gübler* nemrég hazatért hittérítő szolgált magyarázattal, majd *Kanig*, az új hittérítők egyike, intézett néhány bucsúszót a hallgatókhoz, mire az ünnepély dr. *Kleinpaul* brockwitzi lelkész imájával s az apostoli áldás éneklésével véget ért.

A lipcsei misszió közgyűlésének lefolyása ismét bizonyosságot tett róla, hogy ezen egyesület egyházunk hitvallása alapján állva, önzetlen buzgósággal szolgálja Isten országának terjesztését a pogányok között. De az egyesület csak úgy felelhet meg a misszióügy fejlődésével járó folyton fokozódó igényeknek, ha a misszióbarátok részéről megfelelő támogatásban részesül. Hazai egyházunk lelkiösméretét óriási missziói adósságunk tudata terheli. Könnyítsünk lelkiösméretünkön azáltal, hogy ezentúl fokozott áldozatkészséggel támogassuk mi is a lipcsei missziót magasztos célja elérésében!

Sch. Ödör.

Egyházunk a Szentföldön

sajnos, még nincs képviselve. Mig az uralkodó mohamedánusok és nagy-számú zsidóság mellett, a görög és római kathólikus, továbbá a porosz uniált s anglikán egyházak számos gyülekezettel bírnak s többféle sze-retetintézményt tartanak fenn Jeruzsálemben s Palesztina más váro-saiban, addig JÉzus igaz egyházát, az ágost. hitv. evang. egyházat mindedig hiába keressük az Ur megváltói működésének színhelyén. Most azonban alapos okunk van remélni, hogy ez a szégyenteljes állapot nemsokára megszűnik. A német császári pár mult évi szentföldi utazása a luth. országos egyházak s különösen a hithű luth. szabad-egyházak figyelmét is oda irányította, s azóta mindtöbbször olvassuk az illető lapokban annak hangoztatását, hogy ezen a bajon telepítés által minél előbb segíteni kell. Így a „Neue Lutherische Kirchenzeitung“ *) f. é. 12-ik számában közli egy jaffai német gyarmatos, Egger György levelét, melyben az részletesen leírja azon kedvező feltételeket, melyek között

*) Ezen kittűnő egyházi lapot, mely a Szentírás betűszerinti inspirálását képviseli, nem ajánl-hatom eléggé a lelkésztársak figyelmébe. Megrendelhető Fengler G. szuperintendensnél Kottbusz-ban (Poroszország). Előfizetési ára egész évre csak 2 frt 88 kr.

a hajdani Filiszteusok országában, Aszkelon termékeny vidékén evang. gyarmatosok megtelepedhetnének. A levél közlése után az említett lap így sóhajt fel: „Nem volna a nagy német birodalomban 50 lutheri hitvallású, hű keresztény család, mely hajlandó volna kivándorolni a Szentföldre? . . . Nehémiás minden tizedik embert rábirt, hogy menjen a város emelése végett Jeruzsálembe; vajjon a németországi luth. egyház oly halálos beteg-e, hogy míg más országokba oly nagy számmal vándorolnak ki tagjai, az Igéret Földjén egy kis gyarmatot sem tudna létesíteni? Ezen gyarmatnak önálló lelkésze és iskolája volna, a többi felekezetekkel békében élne, de lutheri egyházas jellegét megtartva, Isten áldásának biztos tudatában működne közre az ország külső és belső emelésén, amely áldás el nem maradhat ott, ahol Isten igéjét tisztán és igazán hirdetik s ahol az élet megfelel a tiszta tannak.“ Adja Isten, hogy minél előbb jelenthessük az első luth. gyarmat megalakulását a Szentföldön, mivel egyházunk a Szent Íráshoz való viszonya miatt első sorban hivatott arra, hogy az igazi kegyelemeszközök áldását elvigye oda, ahol ezen források fakadtak!

Hazai missziói hírek.

— **Adakozás.** A misszióügy fejlődését s a missziószeretet terjedését hazánkban szépen igazolja, hogy most már a lipcsei misszió-egyesület hivatalos lapjában, az „*Evang. Luth. Missionsblatt*“-ban, mindannyiszor találkozunk magyarországi adományokkal, valahányszor a beérkezett segélyösszegeket nyugtázzák. Így a f. évi 15. számban az április-júniusi évnegyedről a következő összegek nyugtázását olvassuk: *Agfalva* („Külmisszió“ és „Der Friedensbote“ gyűjtése) 36 frt 37 kr., *Liptó-Szt.-Miklós* („Cirkevné Listy“ gyűjtése) 30 frt, *Felső-Lövő* 20 frt, *Sopron* (Lenk Lajos ur adománya) 12 frt, *Új-Pázu*a 10 frt, összesen 108 frt 37 kr., mit hozzáadva a mult számban kimutatott 78 frt 52 kr.hoz, a folyó év első felében 186 frt 89 kr. folyt be hazánkból a lipcsei misszió pénztárába.

— **A bányai kerület** is követi immár dunáninnen és dunántúl példáját és szintén bevonja munkakörébe a missziót. Evégett *Sárkány* Sámuel püspök ur május 6-án a következő körlevelet intézte kerülete espereseihez: „A dunáninenni egyházkerület püspökétől vett értesítés alapján tudomást szereztem magamnak arról, hogy mily szépen adakoznak az ottani gyülekezetek évről-évre a pogány-misszió céljaira. Illő dolog, sőt szent kötelességünk, hogy mi is gyámolítsuk e vállalatot a Jézus Krisztus nevében s ennek alapján felkérem Nagytiszteletűségedet, méltóztassék felhívni egyházmegyéje lelkészeit, hogy e szent célra tartsanak valamely vasárnapon, esetleg pünköst másodnapján, — mint igen alkalmas napon — buzdító szent beszéd kíséretében offertóriumot, esetleg a gyámintézeti offertóriummal kapcsolatban, amikor is a gyámintézetre begyűlt összeg egy része lesz e célra fordítandó; a begyűlt összeget pedig küldjék Nagytiszteletűségedhez, ki is aztán szíves laend a begyűlt adományokat egy összegben hozzám július 15-ig beküldeni.“ Pünköst után kérdést intéztem a püspök urhoz az eredményt illetőleg, mire július 14-én a következő választ kaptam: „Értesitem, hogy mi is a lipcsei ev. lutheránus misszió-egyletnek szánjuk adomá-

nyainkat épen úgy, mint a dunáninneri és dunántúli egyházkerületek. Az esperesek ugyan még nem tettek jelentést valamennyien a gyűjtés eredményéről, azonban a *bács-szeremi* egyházmegye beküldött adománya (42 frt 57 kr.) a gyűjtés eredményére nézve elég szép reményre jogosít. Midőn örömmel üdvözlöm Sárkány püspök urat s a bányakerületi testvéreket a misszióügy munkásai sorában, csak az ellen emelek kifogást, hogy a gyámintézet és a misszió *közös* perselyre utaltatik. Nézetem szerint mindkét ügy oly fontos, hogy mindegyik részére külön Istentisztelet és offertórium tartandó. A következő számban talán már közölhetem az egész gyűjtés eredményét.

— **A dunáninneri kerületben** a külmisszió iránti érdeklődés emelkedőben van. A tavalyi 204 frt 85 krral szemben ezidén a gyűjtés összege 241 frt 74 kr. s ebben nemcsak az az örövendes, hogy az összeg nagyobb, hanem az is, hogy az adakozó egyházak száma is nagyon megszorodott. A püspök ur mint tavaly úgy ezidén is háromnyelvű körlevelet adott ki, mely szerint pünköszt másodnapján külmissziói istentiszteletek tartandók. A kerület lelkészei meg is tartották a rendeletet s csak itt amott történt kivétel, ahol epifániaszkor tartatott meg a külmissziói beszéd. Mindebből pedig az a tanúság, hogy ha többi püspökeink is dr. Baltik buzgóságával évről évre körlevélben figyelmeztetnék a lelkészeket ezirányú kötelességök teljesítésére, akkor egyházunk ezen hamupipőkéje, a misszió is csakhamar elfoglalná méltó helyét hazai egyházunkban.

— **A zólyomi esperesség** július 27-én Besztercebányán tartott közgyűlésén elhatározta, hogy ezentúl évenként minden gyülekezetben offertóriummal összekötött missziói istentisztelet tartandó. Így ismét szaporodott azon egyházi testületek száma, melyek az Ur végrendeletének, a missziói parancsnak betartását keresztény kötelességöknek ismerik.

— **Felső-Lövő** nagy missziói áldozatkészségéről már tavaly kimerítően informáltam olvasóimat. Az ottani gyülekezet a templomi perselyek egész évi jövedelmét a misszióra áldozza. Tavaly kerek 100 frt volt a perselyjövedelem, miből a hitközség régi hagyomány szerint 50 frtot a bázeli, 30 frtot a brémai, új határozat alapján pedig 20 frtot a *lipcei* misszió javára fordított. S Felső-Lövő ott is mindég az elsők között van, ahol belmissziói célokra, a gyámintézetre stb. kell áldozni, világos cáfolatául annak a tarthatatlan állításnak, hogy a külmisszió a belmissziói munkától vonja el a táplálékot.

— **Tékes** baranyamegyei leánygyülekezetből, Tiefbrunner Ernő tanító urtól 1 frt 30 kr. érkezett hozzám a következő sorok kíséretében: „Van szerencsém e csekély összeget beküldeni s kérem a *lipcei misszióhoz* juttatni e cím alatt „Die Schulkinder der Filialgemeinde Tékes“ s ha lehetséges a nyugtázásnál e neveket is felemlíteni: Eichel H. 10 kr., März H. 10 kr., Weber A. 5 kr., Tilk J. 5 kr., Fleisch J. 5 kr., Weber K. 10 kr., N. N. 23 kr., — a többit pedig koronként adták össze. Ez az első gyűjtés, melyet a gyülekezetben megkísértem s nem reméltem volna, hogy olyan eredménye legyen. Így kezdtem meg az iskola évet egy kis gyermekistentisztelettel, az egybegyűjtött adományt pedig a misszióra szánom.“ Sok adomány érkezik hozzám különféle célokra, de kevés örvendeztetett meg jobban, mint ez. Először mivel *tanító* küldte, holott még számos lelkész is ellenséges indulatot tanúsít a misszió iránt. Másodszor mivel a nagy *tolna-baranya-somogyi esperességből* jött, mely azonban az áldozatkészséget illetőleg a legki-

sebbek közé tartozik s honnan ezideig tudtommal még csak Bonyhád-ról érkezett missziói adomány. Harmadszor mivel *gyermek*ek adták, mert ezen a terén is már a kisdedeket kell megnyernünk az ügynek, ha azt akarjuk, hogy utóbb mint felnőttek is érdeklődjenek Isten országának terjesztése iránt. Vajha minél több tanító követné a szép példát!

— **Nyugtázás.** A *lipcsei evang. luth. misszióra* május 1-től, október 31-ig a következő adományok érkeztek hozzám: *Mohácsy* L. s. lelkész Vadosfa 50 kr., *Krčedin* pünk. offertoriuma 1 frt 17 kr., *Freund* Tronia Krčedin 20 kr., *Juszth* G. lelk. Krčedin 63 kr., *Petőfalva* offert. Gura J. lelk. által 2 frt 59 kr., *Nagyvárad* adománya Materny J. lelk. által 3 frt, *Steinacker* Roland modori s. lelkész 1 frt, özv. *Kirchknopf* Borbála Ágfalva (a keletafrikai éhezők részére) 50 kr., összesen 9 frt 59 kr., mit hozzáadva a mult számban kimentatott összeghez, eddig befolyt **45 frt 96 kr.** — Továbbá *Devánukracham* kiképeztetésére befolyt ugyanazon idő alatt: *bánfalvai* gyermekkert részéről 2 frt, *Stettner* Gy. esp. Felső-Lövő 50 kr., *Szigethy* Dániel lelk. Uj-Malomsok 50 kr., *Kovács* István s. lelkész Uj-Malomsok 30 kr., *Kailing* Hugó hitjelölt misszióperselyéből Halle a/S. 2 frt 45 kr., egy társaság *Ágfalva* 2 frt 45 kr., *Bohus* Károly lelk. Franzfeld 1 frt., egy társaság Sopron 1 frt 30 kr., *Csermák* Kálmán lelk. Tót-Komlós 1 frt., *Feiler* Éva Ágfalva 50 kr., *Band* Zsófi Sopron 1 frt, *Leitner* Gottliebne Sopron 1 frt, *Tiefbrunner* Ernő tanító gyűjtése Tékes 1 frt 30 kr., *Göttl* S. Misérd (Schmidt pozsonyi lelk. utján) 50 kr., összesen: 15 frt 80 kr., mit hozzáadva a mult számban nyugtázott összeghez, erre a célra befolyt **36 frt 55 kr.** Mindezen adományok a „*Der Friedensbote*“ című lapban is nyugtáztattak. Isten áldása legyen az adakozókon és adományokon. Missziói áldozatokat ezentúl is szívesen fogadok, nyugtázok és továbbítok *Lipcsébe*.

Irodalom.

A lipcsei ev. luth. misszió kiadásában (Verlag der Ev. Luth. Mission, Leipzig, Hohestrasse 7), ujabban a következő füzetek jelentek meg, melyek az ár és 5 kr. csomagolási és postaköltség előleges beküldése mellett a „Külmisszió“ szerkesztőségénél is megrendelhetők:

1. **Ester Peterson:** *Besuche in den Frauengemächern in Madura.* Indische Lotosblumen. Nr. 1. Ára 6 kr. Mivel Indiában különösen a felsőbb kasztok nőtagjaihoz idegen férfiak nem közeledhetnek, a hittérítők sem érintkezhetek velök, mi nagyban akadályozta az Evangéliom terjedését az előkelőbb körökben. Ezen akadály elhárítása végett az angolok már régibb idő óta előszeretettel alkalmaznak női munkásokat a hittérítés mezején, mi nagyon üdvösnek bizonyult, amennyiben az előkelő indiai nők szívesen látják őket, már csak azért is, hogy az európai szokásokat és műveltséget elsajátítsák tőlök. Ezért néhány év óta lipcsei misszióink is alkalmaz női munkásokat indiai munkamezején s jelenleg 4 nővér áll szolgálatában, kik Madrász, Tandsaur, Madura és Koimbatour leányiskoláiban s nőtársaságában fejtenek ki áldásos tevékenységet. Ezen női-misszió ismertetése s népszerűsítése végett a társaság „Indische Lotosblumen“ címen új füzetes vállalatot indított meg, melynek első száma ezen mű, melyben Peterson Eszter svédországi származású nővér eleven vonásokkal ecseteli az indiai nő sorsát egy a legfelsőbb körökben, mint a falusi nép és a megvetett páriák között s azon nemes munkát, melyet irgalmas nővéreink érdekekben kifejtének. Németországban ezen női-misszió fejlesztésére ujabban számos missziói

nőgyelet alakult s szerzőnk első sorban ezen nőgyeletek tagjainak ajánlja, több szép képpel is díszített művét, mely megérdemelné, hogy minálunk is mennél több vallásos nő megszerezze és elolvassa.

2. Richard Handmann: *Die Evang. Luth. Missionsanstalt zu Dresden und Leipzig.* III., vermehrte Auflage. Palmzweige aus dem ostindischen Missionsfelde. Grössere Serie. Nr. 4. Ára 6 kr. Ezen könyvecskében, mely immár a 3-ik kiadást érte meg, Handmann misszióesperes a lipcsei misszióegyesület történetét írja le keletkezésétől napjainkig. A mű két fejezetre oszlik. Az első fejezet a misszióintézet 1836—1848-i történetét ecseteli, mely idő alatt Drezda volt a misszió székhelye. Meghatóan rajzolja Handmann ezen fejezetben azon fontos eseményt, mikor 22 hitvalláshű férfiú, gróf Einsiedel Detlevvel az élén 1836. aug. 17-én elhátározta, hogy az 1705-ben alapított, de időközben megszűnt dán-hallei misszió folytatásaképen, új luth. misszióegyletet alapít, s a misszió fejlődését a három első igazgató Wermelskirch, dr. Trautmann és dr. Graul Károly vezetése alatt. 1848-ban a hittérítők alaposabb kiképzése végett az egyetemen bíró Lipcsébe tették át az intézetet s a füzet második fejezetében az azóta eltelt 50 év történetét olvassuk, mely idő alatt különösen dr. Hardeland s 1891 óta Schwartz igazgatók szereztek magoknak az egyesület körül maradandó érdemeket. Aki ezen füzetet, mely az 1884, 1892 s 1899-i hittérítők csoportképeit is tartalmazza, megszerzi s elolvassa, lehetetlen hogy meg ne szeresse a lipcsei ev. luth. missziót, mely köré kezdettől fogva századunk legnagyobb luth. theologusai mint dr. Rudelbach, dr. Kanisz, dr. Ahlfeld, dr. Harlesz, Besser stb. csatlakoztak s melynek elnöke ma is korunk legnagyobb theologusa, egyházunk ragyogó disze dr. Luthardt a lipcsei egyetem világhírű tanára.

3. K. Ihlefeld: *Trankebar die erste Ev. Luth. Missionsstation in Ostindien.* IV. Auflage. Palmzweige etc. Kleine Serie Nr. 1. Ára 3 kr. Trankebar fontos szerepet játszik a luth. misszió történetében. Itt kötött ki 1706 július 9-én a IV. Frigyes dán király által kiküldött első két luth. hittérítő Ziegenbalg és Plütschau, a híres Francke lelkigyermekéi, kiknek s utódaiknak buzgó működése folytán oly virágzásnak indult a misszió, hogy 1788-ig már 18.000 pogányt megkereszteltek, míg nem az európszerte elterjedt hitölő racionalizmus következtében nem jelentek új hittérítők, úgy hogy az elárvult Cämmerer 1820-ban a trankebári dán kolónia kivételével az összes állomásokat átadta egy angol misszióegyesületnek. De Isten nem engedte, hogy a szép kezdet ily gyászos véget érjen. A racionalizmusz kényszerzubbonyából kiszabadult lutheri egyháziasság 1836-ban megalapította a drezdai, 1848 óta lipcsei missziót, mely elsősorban a dán-hallei misszió folytatását tette feladatává s 1841 márc. 20-án Cordesz személyében ismét luth. hittérítőt küldött Trankebarba. Azóta ez a kis tengerparti város ismét a legfontosabb szerepet játsza a luth. misszió történetében s bár politikai s kereskedelmi tekintetben elvesztette régi jelentőségét, tanító és lelkészképzőintézetével s mint a tanul missziótanács s az évenként összeülő tanul missziózsínat székhelye, még mindég a tanul misszió központját képezi. Trankebar ezen majdnem 200 éves missziói szerepe van a kis füzetben eleven vonásokkal megrajzolva, amiért is megszerzését s tömeges terjesztését melegen ajánljuk a kartársaknak.

4. T. Paesler: *Von Mombasa nach dem Kilimandscharo.* II. Auflage. Lichtstrahlen im dunkeln Erdtheile Nr. 1 und 2. Ára 18 kr. A lipcsei misszió 1893-ig csak Keletindióban fejtett ki hittérítési tevékenységet

ekkor azonban Keletafrikába is áttette működését. Mindenek előtt átvette „a keletafrikai bajor ev. luth. missziótársaság“ által 1886-ban alapított vakambamissziót Brit-Keletafrikában, mire ama társaság összeolvadt a lipcseivel; egyuttal pedig önálló új missziót is kezdett Német-Keletafrikában a Kilimandscháró tővében lakó dzsagga nép között. Az első expediciót Paesler T. hittérítő vezette a Kilimandscháró alá, kit evégből Keletindiából hívott haza a társaság s ki a belé helyezett bizalomnak fényesen megfelelt. Az utazás a mombasai kikötőtől Madsameig 1893 szept. 14-től okt. 5-ig tartott, s ezen füzet tulajdonképen Paesler testvér naplója, melyben az ut fáradalmait, a vidéket, embereket, szokásokat a közvetlen benyomás alapján, hűen ismerteti. Azóta az ut legnagyobb részét már vasuton lehet megtenni, melyet az angolok Mombasától Ugandába építettek, — de épen azért kétszeres érdeklél bir ez a füzet, melyben azon nehézségeket olvassuk, melyet a keresztény kultúra ezen uttörői voltak kénytelenek Istenbe vetett hittel leküzdeni.

5. Lieder für Missionsfeste. A missziószeretet terjedésével a misszióünneppek száma is szaporodik. A protestáns külföldön nincs vidék melynek ne volna missziói központja, hol minden éven nagy missziói ünnepélyt rendeznek s a legkisebb gyülekezetben sem múlik el esztendő missziói istentisztelet s rákövetkező missziói népünnep nélkül. S ez természetes; hisz nem egyéb egy *óriási hazugságnál*, ha saját hitünkkel kérkedünk s nem teszünk semmit annak terjesztése érdekében. A missziói istentiszteletek s ünnepek egyik főalkatrésze a missziói ének, de vagy az énekeskönyvben nincs elég missziói ének felvéve, vagy ha van, nem kellemes különösen az este, nyilvános helyeken tartott missziói ünnepekre az énekes könyvet elvinni. Azért az egyes missziótársaságok újabb időben kisebb missziói énekgyűjteményeket adnak ki, melyeket az ünnepek alkalmával olcsó áron terjesztenek. Ilyen kis missziói énekgyűjtemény ezen füzet is, mely a missziói istentisztelet rendjét s 25 szebbnél szebb missziói éneket tartalmaz. Az énekek lutheri énekköltészetünk gyöngyei. A kitűnő tartalom s olcsó ár nagyon ajánlja ezen kis füzet terjesztését németnyelvű gyülekezeteinkben. 100 drb ára 90 kr., 300 darabé 2 frt 40 kr., 1000 darab ára 6 frt, bérmentes küldéssel. — Nem ártana ha hívó költőink a legszebb missziói énekek lefordításával gazdagítanák hazai énekirodalmunkat s énekes könyveinket.

6. Evangelisch-Lutherisches Missionsblatt. Az egyesület ezen kéthetenként megjelenő lapját a misszióügy népszerűsítése s a lipcsei misszió munkásságának ismertetése végett még dr. Graul Károly igazgató indította meg 1846-ban úgy hogy jelenleg már az 54-ik évfolyamban jelenik meg. Mostani szerkesztője Handmann Richárd misszióesperes, ki nagy körültekintéssel vezeti a lapot, melyben az egyesület hittérítői eredeti jelentésekben számolnak be munkájok eredményéről. Minden számot egy vagy több eredeti kép is díszíti. Tekintve a lap rendkívüli olcsóságát, (előfizetési díja könyvkereskedés utján 72 kr., postán havonkénti egyszeri küldéssel 1 frt 02 kr., havonkénti kétszeri küldéssel 1 frt 20 kr.) s azt, hogy csak ezen lapból szerezhetünk biztos tudomást a misszió jelenlegi állásáról s szakadatlan küzdelmei s győzelmeiről, — egy lelkész asztaláról sem volna szabad hiányoznia.

7. Das Arbeitsfeld der Ev. Luth. Mission auf dem Kilimandscharo etc. című térkép árát, az egyesület könnyebb beszerzés végett tetemesen leszállította. Most egyszerűpapiroson csak 90 kr., vászonra s lécekre fűzve pedig 1 frt 80 kr. az ára. Ki veszi meg? . . .

Egyről-másról.

— **A képekről** — melyek közül néhányat a jövő számra hagy-
tam, abban közlök majd részletes ismertetést. Ezen képek nagyban
hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a tamul nép viszonyaival s a köztök
működő *lipcei misszió* hatásával behatóbban megismerkedjünk.

— **Hogy álmotta meg egy pogány a keresztnevét?** Leusch-
ner hittérítő tavaly karácsonykor Tschichin külállomáson szép keresz-
telési ünnepet tartott, melyben 16 kinait vett fel a keresztény egyházba.
Ezek egyike különös nevet választott magának s arra kérte a hittérítőt,
hogy Tham-phu-kan névre keresztelje, ami magyarul azt jelenti: „Egy
aki lépteit felfelé irányítja.“ A hittérítő csodálkozva kérdezte, hogy
jutott ezen különös névhez, mire Tham-phu-kan ezt válaszolta: «Már
jóval a keresztelés előtt azt álmottam egy éjjel, hogy sok más ember-
rel a kápolnában voltam s meg kellett volna magamat kereszteltetni.
Te egyházi öltözetben állva, sorban felhívtál bennünket, hogy írjuk be
nevünket a keresztelési anyakönyvbe. „Hogy hívnak s mi legyen új
neved?“ — kérdezted tőlem s mielőtt felelhettem volna, valaki, aki
jobb kezem felől állt, így szólt: „Ez Tham-phu-kan“, s ezt a nevet be-
irtad az anyakönyvbe.» Tham-phu-kan ettől fogva szívvél-lélelkel
keresztény lett, úgy, hogy összes rokonai csodálkoztak felette. S ha
szomszédjai kinevették s csúfolták, nem feleselt velök, havem nyájasan
mosolygott s azt gondolta: Ha tudátok azt, amit én tudok, máskép
beszelnétek. Hanem a ti szemeiteket még hályog fedi.

— **Jézusomat nem hagyom!** Nehány év előtt a nyugatafrikai
tengerparton fekvő Barakából a fellázadt négerek elkergették a misz-
zionáriust s halállal fenyegették, ha még egyszer vissza merne térni a
faluba. A misszionárius vérvér szívvél távozott s a missziói épületet két
megtért fiú, Tom és Uria gondozására bizta, Uria rokonai nemsokára
erőszakkal elhurcolták a fiút s azon esetre, ha Krisztust meg nem
tagadja, kínzással fenyegették. De a fiú fenyegetésökre mindég azzal
felelt: **Jézusomat nem hagyom!** Végre félig agyonütötték a fiút, de ő
állhatatosan megmaradt a mellett, hogy semmi szín alatt sem hagyja
el Jézust. Erre egy patakhöz vitték s fejét a víz alá dugták, míg sze-
gény fiú majdnem megfulladt. Mikor azonban ismét kihúzták a víz
alól, rögtön felkiáltott: **Jézusomat nem hagyom!** Ekkor kerek kunyhóik
egyikében kötélre kötve felakasztották, majd tüzet gyújtottak alatta s
a tűzbe néhány maréknyi borsot dobva, rácsukták az ajtót. Szegény
Uria a nagy kinoktól elájúlt. Mikor azt gondolták, hogy már meghalt,
leoldották s kivitték a kunyhóból, de a szabad levegőn nemsokára
ismét magához tért. Mikor felnyitotta szemeit, pogány rokonai nagy
lármával ismét Jézus megtagadására akarták kényszeríteni, ő azonban
nyugodtan válaszolt: „Nem tagadom meg, inkább meghalok. Jézus
meghalt értem, én is szívesen meghalok érte!“ Ezen nagy hit végre
annyira megindította őket, hogy szabadon bocsátották a fiút, ki egye-
nesen a misszióházba ment vissza s Tom barátjával addig őrizte s gon-
dozta az épületet, míg a hittérítők ismét vissza mertek térni a faluba.

 **Kérem küldje meg, rögtön ezen szám kézhez vétele után
az 50. kr. előfizetési díjat. Ön ezt a csekély összeget könnyen
nélkülözheti, én pedig a nagy nyomda és postaköltség egy részét
fedezhetem vele. Segítsen ezen lapot megmenteni az anyagi bu-
kástól. Sokan mondják, hogy megérdemli a pártolást. Pártolja
Ön is anyagilag és szellemileg egyaránt! Nagyon kérem!!! Ma
még nem késő, holnap talán már késő lesz!!!**